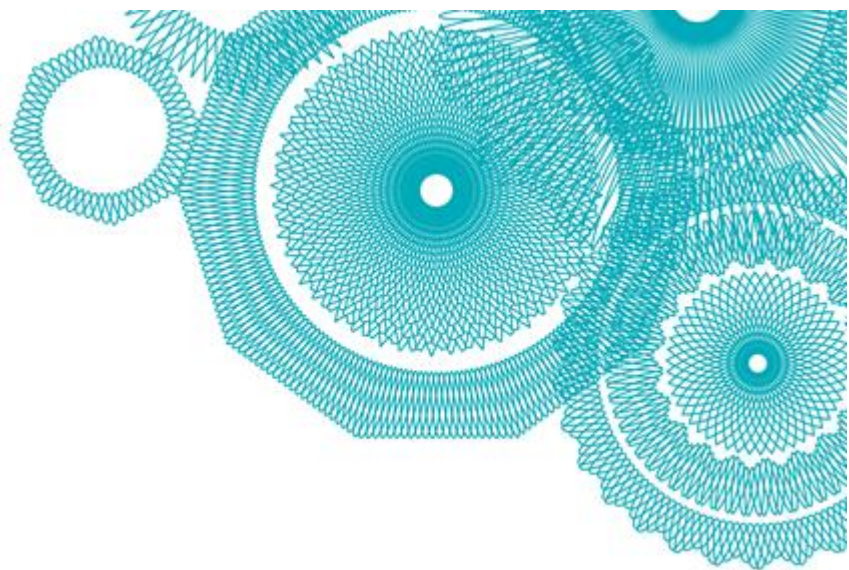

Høringsnotat

Forbud mot søskenbarnekteskap mv.

Barne- og
familiedepartementet

Innhold

1	Hovedinnhold	4
2	Bakgrunn	4
2.1	Politisk behandling.....	4
2.2	Kunnskapsgrunnlag.....	5
2.2.1	FHI: Omfang og helsemessige konsekvenser	5
2.2.2	OsloMet: Kunnskapsgjennomgang om forskning.....	7
2.2.3	SSB: Familieinnvandring og ekteskapsmønstre.....	9
2.3	Arbeid mot tvangsekteskap og negativ sosial kontroll mv.	10
2.4	Informasjon rettet mot befolkningen.....	11
3	Gjeldende rett	12
3.1	Menneskerettigheter.....	12
3.2	Inngåelse og oppløsning av ekteskap.....	14
3.3	Anerkjennelse av ekteskap inngått etter utenlandsk rett.....	15
3.3.1	Innledning.....	15
3.3.2	Parter med tilknytning til Norge.....	15
3.3.3	Parter uten tilknytning til Norge.....	16
3.4	Regler for å motvirke sosial kontroll og tvangsekteskap.....	16
4	Utenlandsk rett.....	17
5	Forslag om forbud mot ekteskap mellom søskenbarn mv.	18
5.1	Formål og personkrets.....	18
5.2	Menneskerettslige vurderinger.....	19
5.2.1	NIMs utredning	19
5.2.2	Legitimt formål, forholdsmessighet mv.	20
5.2.3	Forbud mot diskriminering.....	22
5.3	Dispensasjon	24
5.3.1	Behovet for regulering.....	24
5.3.2	Utforming av en dispensasjonsregel.....	25

5.4	Saksbehandling	25
5.5	Rettsvirkninger og konsekvenser av brudd på forbud	27
6	Anerkjennelse av ekteskap inngått mellom søskenbarn mv. etter utenlandsk rett	27
6.1	Behovet for regulering	27
6.2	Hovedregel	28
6.3	Unntak	30
6.4	Forholdet til EØS-retten	31
7	Ikraftsetting og overgangsbestemmelser	32
8	Økonomiske og administrative konsekvenser	33
9	Spesialmerknader	34
10	Lovutkast	35

1 Hovedinnhold

Stortinget fattet 3. november 2020 anmodningsvedtak 48 (2020-2021), som lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et lovforslag som forbyr søskenbarneekteskap.»

Departementet legger i høringsnotatet frem forslag om endring av ekteskapsloven slik at det innføres et forbud mot å inngå ekteskap med søskenbarn (kusine og fetter). Formålet er å motvirke helseskader hos barn. Departementet antar at forbudet også vil kunne ha en positiv virkning når det gjelder å redusere risiko for tvangsekteskap.

Det foreslås en dispensasjonsadgang som kan benyttes dersom sterke grunner taler for det.

Det er få land i Europa som har forbud mot søskenbarneekteskap, og et forbud i norsk rett vil være enkelt å omgå for de som har mulighet for å inngå ekteskap i et annet land etter reglene som gjelder der. I tilfeller hvor én av eller begge søskenbarna har tilknytning til Norge, og de inngår ekteskap i et annet land, foreslås det derfor at ekteskapet inngått etter utenlandsk rett, ikke skal anerkjennes her i landet. Også for reglene om anerkjennelse foreslår departementet en unntaksadgang.

Anmodningsvedtaket gjelder eksplisitt bare søskenbarneekteskap. Biologiske slektskap mellom henholdsvis en tante eller onkel som den ene parten samt en nevø eller niese som den andre parten, er et nærere slektskap enn søskenbarn. Departementet foreslår derfor at denne gruppen også skal omfattes av forbudet.

2 Bakgrunn

2.1 Politisk behandling

I 2020 fremmet Fremskrittspartiet [Dok 8: 138 S \(2019-2020\)](#) om forbud mot søskenbarneekteskap. Dette forslaget var ikke (ferdig) behandlet da Stortinget ved behandlingen av Prop. 66 L (2019-2020) *Endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern mv.)* 3. november 2020, fattet anmodningsvedtak 48 (2020-2021) hvor regjeringen ble bedt om å legge frem et lovforslag om å forby søskenbarneekteskap. Dok 8: 138 S (2019-2020) ble ikke undergitt realitetsbehandling.

Spørsmålet om forbud mot søskenbarneekteskap har tidligere blitt behandlet av Stortinget ved ulike anledninger. Arbeiderpartiet fremmet i 2018 representantforslag 118 S (2017–2018) om tiltak mot sosial kontroll og æresvold. Ett av tiltakene lød:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen mot tvangsekteskap med sikte på å fremme forslag om å forbedre og utvide den slik at: det utarbeides forslag til forbud mot søskenbarneekteskap ut ifra at Folkehelseinstituttet har dokumentert helsemessige problemer med dette, og at det vil ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap og dermed arrangerte ekteskap med psykisk press.»

Forslaget om å utarbeide forslag til forbud mot søskenbarneekteskap fikk ikke flertall da representantforslag 118 S (2017–2018) om tiltak mot sosial kontroll og æresvold ble behandlet av Stortinget i 2018.

Under behandlingen av forslaget påpekte regjeringen Solberg at det ikke forelå forskningsbasert kunnskap om forholdet mellom søskenbarneekteskap og forekomst av tvang, og at det skulle innhentes mer kunnskap om sammenhengen mellom søskenbarneekteskap og forekomst av tvang. Videre skulle omfanget av og utviklingen i antallet søskenbarneekteskap inngått i Norge og av nordmenn i utlandet kartlegges, sammen med kunnskap om i hvilken grad norske myndigheter må anerkjenne søskenbarneekteskap inngått i utlandet. Regjeringen ville også vurdere hvilke virkemidler som kan iverksettes for å gi informasjon om helserisikoen ved å få barn med nært beslektede. Den aktuelle regjeringen påpekte videre at det i 2017 ble innført et 24-årskrav i utlendingsloven for familieetablering. Formålet var blant annet å bekjempe tvangsekteskap, og det var en målsetting at dette tiltaket, og andre innstramminger på utlendingsområdet, ville føre til nedgang i omfanget av søskenbarneekteskap og/eller tvangsekteskap.

2.2 Kunnskapsgrunnlag

2.2.1 FHI: Omfang og helsemessige konsekvenser

Ved behandlingen av Dokument 8:118 S (2017-2018) *Representantforslag om tiltak mot sosial kontroll og æresvold* skrev daværende kunnskapsminister (Regjeringen Solberg) til Stortinget:

«Folkehelseinstituttet publiserte en rapport om søskenbarneekteskap i 2007¹, og har i 2014² gjort en oppfølgingsstudie (tall frem til 2010). En svakhet ved de tidligere rapportene er at de bare fanget opp de mest alvorlige helseutfallene. Folkehelseinstituttet vil nå sette i gang ny forskning om søskenbarneekteskap for å få et bedre og bredere kunnskapsgrunnlag av helsemessige konsekvenser enn tidligere forskning gir.

Parallelt med forskningsprosjektet til Folkehelseinstituttet om omfang og helsefaglige konsekvenser av søskenbarngifte, vil regjeringen vurdere hvilke virkemidler som kan iverksettes for å gi informasjon om helserisikoen ved å få barn med nært beslektede. [...]

Regjeringen vil ta stilling til om lovforbud mot søskenbarneekteskap i ekteskapsloven skal fremmes når det foreligger bedre kunnskap om omfanget og det er gjort tilstrekkelige helsefaglige vurderinger på området.»

For å følge opp stortingsbehandlingen av representantforslaget om tiltak mot sosial kontroll og æresvold, startet Folkehelseinstituttet i 2018/2019 å utrede utbredelse av søskenbarneekteskap og helsefaglige konsekvenser for barn født av søskenbarn. Prosjektet

¹ [rapport-20072--inngifte-i-norge-omfang-og-medisinske-konsekvenser-pdf..pdf \(fhi.no\)](#):

² [Microsoft Word - Inngifte_2014-12-09 \(fhi.no\)](#)

skulle etter planen ferdigstilles sommeren 2022, men har blitt forsinket fordi forskere har vært omdisponert til covid-19-arbeid.

FHI har til høringsnotatet skrevet et kortfattet notat som oppsummerer foreløpig kunnskap om omfang og helsekonsekvenser for barn født i Norge av foreldre som har nært slektskap, herunder søskenbarn. Opplysningene er basert på data fra offentlige registre og omfatter i overkant av 3 millioner individer født i Norge 1967-2017. FHI definerer nært slektenskap mellom foreldre, som *tremenninger eller nærmere slekt*, noe som er vanlig i mange deler av verden og i noen innvandrergrepper (1). FHI påpeker at nært slektenskap kan gi økt sykdomsbyrde hos barna, primært grunnet økt risiko for sjeldne genetiske sykdommer, og viser til tidligere rapporter for nærmere beskrivelse av datasett og variabler (2,3,4). FHI skriver i notatet:

«Forekomst

Nært slektenskap mellom foreldre er sjelden i Norge (4). I vårt datasett er forekomsten av foreldrepar som er søskenbarn 0,6%, tremenninger 0,4%, mens kategorien «annet slektenskap» utgjør 1,0%. Andelen foreldrepar som er nære slektninger er høyere (over 10%) i enkelte innvandrergrepper, og høyest der mor er innvandret fra Pakistan, Tyrkia eller Marokko (4). Forekomsten er synkende etter årtusenskiftet. For par der mor er innvandret fra Pakistan, er den for eksempel redusert fra over 40% før år 2000 til 24% i perioden 2010-2017 (4). Data fra den siste perioden tilsier at det hvert år fødes omkring 1 000 barn av foreldre som er nære slektninger, hvorav omkring 400 er barn av foreldre som er søskenbarn (4).

Helseforekomst

Foreløpig har vi best kvalitetssikrede data for dødfødsel (fosterdød), spedbarnsdød (død i første leveår) og medfødte misdannelser eller sykdommer diagnostisert ved fødselen. Våre nyere data bekrefter tidligere funn (2,3). De viser at dødfødsel er omkring 1,3 ganger så hyppig hos barn der foreldrene er søskenbarn, mens det ikke er noen sikker økning hos barn av foreldre som er tremenninger i forhold til barn av foreldre som ikke er i slekt. Spedbarnsdød er omkring 2,4 ganger så hyppig hos barn av foreldre som er søskenbarn, og omkring 1,4 ganger så hyppig hos barn av foreldre som er tremenninger i forhold til barn av foreldre som ikke er i slekt. Medfødte misdannelser eller sykdommer diagnostisert ved fødselen er omkring 1,7 ganger så hyppig hos barn av søskenbarn, mens det igjen ikke er noen sikker økning hos barn av foreldre som er tremenninger i forhold til barn av foreldre som ikke er i slekt. Resultatene er justert for faktorer som vi vet har sammenheng med både slektenskap mellom foreldre og helse hos barn (utdanningsnivå, landbakgrunn og antall tidligere fødsler). Det er imidlertid svært vanskelig å justere fullt ut for slike faktorer.

Foreløpige analyser viser en noe høyere sykkelighet, målt som økt forekomst av diagnoser satt i spesialisthelsetjenesten, hos barn der foreldrene er søskenbarn, og en noe høyere dødelighet også etter ettårs alder. Øvrige slektskapsforhold er foreløpig ikke analysert. Dataene trenger imidlertid mer bearbeiding før endelige tall kan oppgis.

Tolkning

Våre funn bekrefter at nært slektenskap mellom foreldre kan gi alvorlige helsekonsekvenser hos barna. Men mange av våre endepunkter er svært sjeldne hendelser (spedbarnsdødeligheten er for eksempel 0,7% for hele materialet og synkende gjennom perioden), slik at den absolutte risikoen vil være svært lav. Innen enkelte undergrepper kan den tilskrivbare helserisikoen av nært slektenskap mellom foreldre være betydelig. Samtidig vil den samlede

effekten for folkehelsen vil være liten så lenge forekomsten av slektskap mellom foreldre er lav totalt sett. »³

FHI har også skrevet et mer utdypende notat, som følger som vedlegg til høringsnotatet.

FHI skrev følgende i 2007-rapporten:

«I analysen av total dødelighet har vi sammenlignet dødeligheten hos inngifte-barn med dødeligheten hos barn av ubeslektede foreldre. Tallene for relativ risiko angir hvor mange ganger økt risiko inngifte-barn gjennomsnittlig har for å dø på ethvert alderstrinn fra ettårsdagen og frem til voksen alder. Av tabellen ser vi at barn av søskenbarn-par til enhver tid har gjennomsnittlig 75 % høyere sannsynlighet for å dø sammenlignet med barn av ubeslektede foreldre. Risikoen er også økt for barn av tremenning-par. Økningen blir imidlertid liten i absolutte tall, for dødeligheten er meget lav hos barn og unge i Norge.

Målene for relativ risiko sier noe om økning i risiko for det enkelte barn, men gir ikke noe inntrykk av hvor mye risiko-økningen betyr på befolkningsnivå. For personer med norsk opprinnelse, og for befolkningen som helhet, betyr inngifte lite i den store sammenheng, fordi det er så lite utbredt. I de landgruppene hvor inngifte er vanlig, er inngifte derimot en viktig årsak til dødelighet og sykdom. Betydningen blir større jo høyere inngifte-andelen er. For eksempel viser våre beregninger for den norsk-pakistanske befolkningen at inngifte der er årsaken til 30 % av dødfødslene, 42 % av spedbarnsdødsfallene og 32 % av de medfødte misdannelsene.

Samlet sett er inngifte årsak til noe under 10 ekstra tilfeller av dødfødsel og spedbarnsdød hvert år i Norge. Det lave antallet skyldes både at inngifte er lite utbredt i befolkningen og at dødfødsel og spedbarnsdød er sjeldent forekommende. Den økte dødeligheten er imidlertid et uttrykk for en vesentlig større underliggende sykkelighet. Denne fanges bare til en viss grad opp av våre data. Ut fra våre beregninger er inngifte årsak til rundt 20 ekstra tilfeller av medfødte misdannelser i året, men dette tallet er ganske sikkert høyere i virkeligheten.

Så lenge vi ikke har registerdata for sykdommer som diagnostiseres etter nyfødtp perioden, er vi ikke i stand til å gjøre fullstendige risikoberegninger. Når man ser dødelighet og medfødte misdannelser i sammenheng, synes det likevel klart at inngiftebarn står overfor en betydelig medisinsk overbelastning gjennom livsløpet. Denne overbelastningen er til stede fra fosterlivet og helt opp til voksen alder.»

2.2.2 OsloMet: Kunnskapsgjennomgang om forskning

NOVA, ved OsloMet, har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet utarbeidet en kunnskapsgjennomgang om forskning på ekteskap i nær slekt sett i lys av retten til å

³ FHIs fotnoter: 1.) Consanguineous marriages, pearls and perils: Geneva International Consanguinity Workshop Report. Genetics IN Medicine 2011, <https://doi.org/10.1097/GIM.0b013e318217477f>. 2.) Surén P, Grjibovski A, Stoltenberg C. Inngifte i Norge. Omfang og medisinske konsekvenser. <https://www.fhi.no/publ/eldre/inngifte-i-norge.-omfang-og-medisin>. 2007. 3.) Kinge JM, Surén P, Stoltenberg C. Inngifte i Norge: Omfang og medisinske konsekvenser. Oppfølging av rapport fra 2007. www.fhi.no/publ/eldre/inngifte-i-norge.-omfang-og-medisin. 2014. 4.) Oppdrag: Helsemessige konsekvenser hos barn når foreldrene er nære slektninger. Notat nr. 1: Forekomst av slektskap hos foreldrepar i Norge 1967-2017

bestemme over eget liv.⁴ Gjennomgangen oppsummerer, analyserer og systematiserer foreliggende norsk og europeisk forskning om ekteskap i nær slekt, samt forskning om tiltak som har til formål å forebygge ekteskap i nær slekt.

Forskerne skriver bl.a. i sammendraget av rapporten:

«Ekteskap i nær slekt (eller konsangvine ekteskap) er en kulturell praksis som er utbredt i en rekke befolkningsgrupper i store deler av verden. I en global kontekst er likevel andelen slike ekteskap nedadgående. Mens konsangvine ekteskap utgjør 20–55 % av ekteskapene i Midtøsten, Nord-Afrika og Sentral-Asia, forekommer ekteskap i nær slekt sjelden blant majoritetsbefolkningen i Europa, Nord-Amerika og Australia. Av innvandrede grupper til Norge er ekteskap i nær slekt mest utbredt blant personer som har innvandret fra Pakistan, men det praktiseres også blant innvandrere fra Marokko, Irak, Somalia, Iran, Tyrkia, Afghanistan og Sri Lanka. Det generelle bildet for alle gruppene i Norge ser ut til å være en nedgang i antall ekteskap i nær slekt, både blant de som selv har innvandret, og blant deres barn. [...]

Forpliktelser til familien i hjemlandet kombinert med innstramminger i innvandringsreguleringer trekkes frem som viktige faktorer for å forklare forekomsten av transnasjonale søskenbarnekteskap. Flere av forskningsbidragene vi har gjennomgått, trekker frem at for mange er ekteskapsmigrasjon en av få muligheter for lovlig innvandring til Europa, og at dette er med på å forklare opprettholdelsen og i noen tilfeller økningen i andelen ekteskap i nær slekt. Når det gjelder ekteskap i nær slekt som innvandringsstrategi, beskriver forskningslitteraturen dette først og fremst som motivasjon hos foreldre og andre voksne familiemedlemmer, og i liten grad noe som trekkes frem av den yngre generasjonen i Europa. Litteraturen ser i stor grad ut til å være samstemte om at praksisen med transnasjonale ekteskap i nær slekt ikke kan forklares ut fra innvandringsstrategiske motivasjoner alene.

Når det gjelder sammenhengen mellom ekteskap i nær slekt og tvang, er dataene mangelfulle. Vi har funnet svært få studier som eksplisitt undersøker sammenhengen mellom innflytelse på valg av hvem de skal gifte seg med, og det å gifte seg med en i nær slekt. Blant bidragene i forskningslitteraturen som undersøker denne sammenhengen finner vi at ekteskap i nær slekt i all hovedsak er arrangerte ekteskap, men at det også finnes ekteskap mellom nære slektninger hvor de unge har funnet hverandre selv, og hvor ekteskapet er basert på forestillinger om romantisk kjærlighet. Vi finner videre studier som viser ekteskap mellom nære slektninger som er inngått med tvang og press. Det er også slik at ekteskap i nær slekt forekommer og er vanlig i grupper/miljøer hvor vi også finner de høyeste forekomstene av tvangsekteskap. Vi har derimot ikke funnet studier som gir oversikt over omfanget av tvang og ufrivillighet i ekteskapene som er inngått mellom nære slektninger. Forskningslitteraturen viser imidlertid at aspekter som er fremtredende i saker som involverer tvang og ufrivillighet, kan bli satt på spissen i miljøer hvor ekteskap mellom nære slektninger er utbredt. [...]

I Norge har alder ved ekteskapsinngåelse økt og andelen transnasjonale ekteskap gått ned. Disse endringene må ifølge litteraturen ses i sammenheng med endringer i ekteskapsmønstre og familiepraksiser. Når det gjelder ekteskap i nær slekt, peker litteraturen på at det også her har funnet sted en endring i form av en nedgang i antall ekteskap. Blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan har forekomsten av søskenbarn-par sunket jevnt, fra

⁴ [Nova rapport nr 4/20 Ekteskap i nær slekt. En kunnskapsgjennomgang](#), Aarset, Monica Five; Gotehus, Aslaug; Tveito, Siri Berg

43,5 % perioden 1997-2001 til 25 % i perioden 2007-2010 (Kinge mfl., 2014). Nedgangen som har funnet sted i Norge, trekkes også frem i litteraturen fra andre land, og det påpekes at endringen har funnet sted uten at er satt inn tiltak som eksplisitt omhandler ekteskap i nær slekt.

Det er i hovedsak to former for forebyggende tiltak mot ekteskap i nær slekt som er beskrevet i litteraturen: regulering av praksisen gjennom lovgivning og genetisk veiledning. Når det gjelder lovgivning mot ekteskap i nær slekt, så kan dette deles i to kategorier. Den første er lovgivning som angir forbud mot bestemte former for konsangvine ekteskap, og som gjelder for hele befolkningen i et land. Den andre er innvandringslovgivning som regulerer hvilke typer ekteskap som gir grunnlag for oppholdstillatelse. Når det gjelder lovgivningen, finner vi at det først og fremst er via innvandringslovgivning at praksisen reguleres.»

2.2.3 SSB: Familieinnvandring og ekteskapsmønstre

I det offentlige ordskiftet og i debatten på Stortinget har forbud mot søskenbarnektenskap også blitt diskutert i et migrasjonsperspektiv. SSB har publisert flere rapporter som berører familieinnvandring og ekteskapsmønstre.⁵

Ekteskapsalderen øker generelt i samfunnet, og færre gifter seg unge. Dette gjelder både for personer med innvandrerbakgrunn, og for majoritetsbefolkningen. Selv om antallet som er i gifteklar alder blant norskfødte med innvandrereforeldre har økt vesentlig, har det likevel vært en nedgang i antallet ekteskap som inngås i denne gruppen. Det er stor variasjon mellom forskjellige innvandrergrupper, og SSB påpeker at det er innvandrere fra Pakistan, Somalia og land i Øst-Europa, som i størst utstrekning gifter seg med en partner med samme landbakgrunn (SSB rapport 2020/5 side 4).

SSB skriver i rapport 2018/20 side 53-54:

«Parforhold mellom slektninger er ikke utbredt, og det gjelder kun 12 prosent blant norskfødte med innvandrereforeldre fra de fire landene vi ser på. Av disse er det hovedsakelig norskfødte med foreldre fra Pakistan som er i slekt med partneren (se tabell 4.4.). 21 prosent av dem med foreldre fra Pakistan som er i et parforhold (gift, samboer, forlovet eller kjæreste) med en slektning, og av disse 21 prosentene er 16 prosent sammen med en kusine eller fetter. Blant dem med foreldre fra Tyrkia og Sri Lanka er det lite utbredt å være sammen med en slektning.»

Av norskfødte med innvandrereforeldre fra Pakistan, giftet 87 prosent av kvinnene og 83 prosent av mennene seg med noen med samme landbakgrunn. Dette er også den landbakgrunnen som er forbundet med høyest forekomst av søskenbarnektenskap. Antallet ugifte norskfødte med to innvandrereforeldre fra Pakistan i alderen 18-23 år har nesten tredoblet seg fra 1998 til 2018. Likevel har ikke antallet familieetableringer mellom en

⁵ [SSB rapport 2018/20](#) Anne Berit Dalgard (red.): *Levekår blant norskfødte med innvandrereforeldre i Norge 2016*, [SSB analyse 2019/03](#) Lars Dommermuth: *Førstefødsel blant kvinner med og uten innvandrerbakgrunn*, *Døtre av innvandrere får sitt første barn senere enn kvinner i resten av befolkningen*, [SSB rapport 2020/5](#) Christian Sørlien Molstad og Alice Steinkellner: *Familieinnvandring og ekteskapsmønstre 1990-2018*.

norskfødt med innvandrerforeldre og en fra Pakistan økt. (SSB-rapport 2020/5 side 33 og 50).

SSB skriver i rapport 2020/5 side 34:

«At det stadig blir mindre vanlig med innvandring for å etablere ekteskap til denne gruppen kan henge sammen med at det stadig blir flere med lignende bakgrunn å velge mellom i Norge. De som ville gifte seg i 1998 og kun hadde som kriterium at partneren skulle være over 18 år, ha bakgrunn fra Pakistan, og av motsatt kjønn, hadde ikke mange norskfødte med innvandrerforeldre å velge mellom. Nå er det innenlandske «ekteskapsmarkedet» for unge med innvandringsbakgrunn fra Pakistan langt større, men antallet som gifter seg synker, som vi ser.»

SSB oppsummerer på side 37:

«Antallet familieetableringer til unge norskfødte med innvandrerforeldre har sunket klart de siste årene, dette til tross for at antallet ugifte norskfødte med innvandrerforeldre vokser raskt. Samtidig ser vi at andelen som gifter seg i ung alder synker, noe som høyst sannsynlig henger sammen med økende deltakelse innenfor utdanningssystemet blant norskfødte med innvandrerforeldre.»

Også når det gjelder familiedannelse og samlivsmønstre er det forskjeller i befolkningen som helhet og i gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. I hele befolkningen er 20 prosent samboere, mens det blant norskfødte med innvandrerforeldre bare er 6 prosent som er samboere. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike landgruppene. For eksempel er det bare 1 prosent blant dem med foreldre fra Pakistan som er samboere, mens andelen er 5 prosent blant dem med bakgrunn fra Tyrkia (SSB rapport 2018/20 side 49).

2.3 Arbeid mot tvangsekteskap og negativ sosial kontroll mv.

Søskenbarneekteskap har vært hyppig debattert i over 20 år, og har særlig vært knyttet til diskusjoner om tvangsekteskap og negativ sosial kontroll. Et lovforbud mot søskenbarneekteskap har gjentatte ganger blitt foreslått som et tiltak mot tvangsekteskap. Diskusjonen har også vært knyttet til helserisikoen for barn født av foreldre som er søskenbarn, og til migrasjon. Forslag om å innføre forbud mot søskenbarneekteskap ble blant annet diskutert i forbindelse med ny utlendingslov, men utvalget som avga NOU 2004: 20 Ny utlendingslov ønsket ikke å begrense muligheten for opphold på bakgrunn av søskenbarneekteskap, så lenge slike ekteskap er tillatt i Norge.

De senere årene er det vedtatt en rekke lovendringer for å motvirke tvangsekteskap. Det er lovfestet at tvangsekteskap ikke er gyldige (heller ikke «utenrettslige tvangsekteskap»), at ekteskap inngått i utlandet med noen under 18 år ikke blir anerkjent i Norge og at det er straffbart å tvinge noen til å gifte seg, eller å gifte seg med noen under 16 år. De som skal gifte seg i Norge, må dessuten erklære på ære og samvittighet at ekteskapet blir inngått av egen fri vilje, og at de anerkjenner hverandres like rett til skilsmisse.

I arbeidet med tvangsekteskap og sosial kontroll har det vært fremmet en rekke handlingsplaner de siste 15 årene, uten at søskenbarneekteskap har vært gjenstand for spesifikke tiltak. I handlingsplanen Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold

(2021-2024) nevnes ikke søskenbarnektenskap eksplisitt. Temaet har derimot vært oppe flere ganger i tilknytning til arbeidet mot tvangsektenskap. I årsrapporten fra Kompetanseteamet mot tvangsektenskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll for 2019 er søskenbarnektenskap omtalt slik under punkt 5.2.2:

«I flere av sakene knyttet til tvangsektenskap ser vi at den aktuelle ekteskapskandidaten er en slektning, gjerne et søskenbarn. Når foreldrene finner en ekteskapskandidat som det forventes at sønnen eller datteren skal godta, kan det være vanskelig å si nei og stå imot presset. Dette blir enda vanskeligere når den aktuelle kandidaten er et søskenbarn. Sier man nei til en slik kandidat, kan det lede til store konflikter innad i den nærmeste familien, mellom foreldrene og deres søsken. I mange tilfeller handler ekteskap med noen i storfamilien om å styrke allianser, holde formuer i familien og ikke minst hjelpe slektninger til et bedre liv i Norge. Ofte kjenner man søskenbarnet og hans/hennes foreldre godt, de er gjerne familiemedlemmer man har tette bånd til. Terskelen for å si nei og stå imot presset om å gifte seg er generelt høy, men den blir svært høy når den aktuelle kandidaten er et søskenbarn.»

Arbeids- og inkluderingsdepartementet nedsatte høsten 2021 et offentlig utvalg som skal utrede de juridiske problemstillingene i saker som gjelder negativ sosial kontroll. Lovutvalget skal utrede de samlede juridiske problemstillingene i saker som gjelder negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsektenskap, kjønnslemlestelse og psykisk vold, og avklare om gjeldende regelverk gir tilstrekkelig godt rettsvern for utsatte, eller om det er behov for endringer/ytterligere regulering. Søskenbarnektenskap faller utenfor utvalgets mandat. Utvalget skal levere sin utredning innen 30. november 2023.

2.4 Informasjon rettet mot befolkningen

I svaret til representantforslag 118 S (2017–2018), skrev daværende kunnskapsminister (Regjeringen Solberg) at regjeringen vil vurdere hvilke virkemidler som kan iverksettes for å gi informasjon om helserisikoen ved å få barn med nært beslektede.

Forskrift til integreringsloven (forskrift 15. desember 2020 nr. 2912) gir nærmere bestemmelser om innholdet i introduksjonsprogrammet, hvor blant annet kurs i foreldreveiledning er et obligatorisk element. Det er fastsatt i forskriften at temaene negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, vold i nære relasjoner, tvangsektenskap og kjønnslemlestelse samt helserisikoen ved å få barn med nært beslektede personer, er en obligatorisk del av kurset i foreldreveiledning.

På portalen Helsenorge⁶ er det lagt ut informasjon om å få barn når foreldrene er i slekt, og om arvelige tilstander. Helsedirektoratet har utarbeidet brosjyren «Having children when the parents are blood relatives» som bl.a. gir informasjon om helserisiko og fødselskader når foreldrene er i slekt.

«Genetisk veiledning blir gitt av genetisk veileder og spesialister i medisinsk genetikk ved avdeling for medisinsk genetikk ved Oslo universitetssykehus, Sykehuset i Telemark,

⁶ [Slektskap mellom foreldre - Helsenorge](#)
[Arvelige tilstander - Helsenorge](#)
[Having children when the parents are blood relatives \(helsenorge.no\)](#)

Haukeland universitetssykehus, St. Olavs hospital og Universitetssykehuset Nord-Norge. Ved genetisk veiledning får pasienter individuelle samtaler med informasjon, forklaring og risikovurdering med tanke på genetisk bestemte tilstander. Sykehusene har utfyllende informasjon om genetisk veiledning på sine hjemmesider.

På hjemmesidene til Barne- og familiedepartementet⁷ blir det informert om at det ikke er forbudt å inngå ekteskap mellom søskenbarn (fetter og kusine), men at det er viktig å være oppmerksom på at dersom foreldrene er i slekt, er det høyere risiko for å få barn med sykdom og medfødte misdannelser, dødfødsel, spedbarnsdød og forkortet levealder.

3 Gjeldende rett

3.1 Menneskerettigheter

Barne- og familiedepartementet ba i april 2021 Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) om å utrede det menneskerettslige handlingsrommet i spørsmålet om forbud mot søskenbarnektenskap (heretter omtalt som NIMs utredning). Bakgrunnen var Stortingets anmodningsvedtak hvor regjeringen ble bedt om å legge frem et lovforslag om å forby søskenbarnektenskap.

NIMs utredning er tilgjengelig her: [NIM brev \(nhri.no\)](https://www.nhri.no/nim-brev).

NIM gjør følgende oppsummering av sin utredning av menneskerettslig handlingsrom i spørsmålet om forbud mot søskenbarnektenskap:

«Vi har i vår vurdering vurdert et forbud mot ekteskapsinngåelse mellom søskenbarn, som vil måtte vurderes opp mot EMK artikkel 12. Vi antar under tvil at EMK ikke er til hinder for å innføre materielle begrensninger i adgangen til søskenbarnektenskap basert på formålet om å unngå helseskader for barn i ekteskapet. Det krever imidlertid at en del momenter kartlegges og vurderes, særlig knyttet til utformingen av en unntaksordning med tilhørende rettssikkerhetsgarantier. Dersom et forbud utformes med grunnlag i hensynet til å forebygge begrense tvangsekteskap, æresrelatert vold og mishandling i nære relasjoner og negativ sosial kontroll, har vi ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med hvorvidt dette begrensningen vil være egnet og forholdsmessig, og dermed i tråd med EMK artikkel 12.

For øvrig peker vi på at dersom det er ønskelig å ramme også anerkjennelse av utenlandske ekteskap, vil dette reise ytterligere menneskerettslige spørsmål som vi ikke har gått nærmere inn i på i saken her.»

Grunnloven inneholder ikke bestemmelser om retten til å inngå ekteskap, men § 98 gir vern mot usaklig forskjellsbehandling og § 102 gir rett til respekt for privat- og familieliv.

Menneskerettsloven gir enkelte internasjonale konvensjoner forrang over annen norsk lov, jf. §§ 2 og 3. Blant andre gjelder det Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP).

⁷ [Vilkår for ekteskap - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

EMK artikkel 12 og SP artikkel 23 gir rett til å gifte seg og å stifte familie. FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner (KDK) oppstiller et diskrimineringsvern i artikkel 16 for kvinner i alle saker som gjelder ekteskap og familieforhold. Retten til respekt for privat- og familieliv følger av EMK artikkel 8, og artikkel 14 gjelder forbud mot diskriminering.

NIM tar i sin rapport utgangspunkt i praksis fra EMD. Ifølge utredningen har saker der det har vært spørsmål om å gripe inn i retten til ekteskap, blitt vurdert etter EMK artikkel 12. EMD har uttalt at artikkel 14 sammenholdt med artikkel 8 har et mer generelt anvendelsesområde enn artikkel 12.⁸ NIM skriver:

«Ut fra EMDs tilnærming, kan det legges til grunn at der en materiell begrensning på adgangen til å inngå ekteskap går klar av artikkel 12 isolert sett, vil neppe artikkel 8 kombinert med artikkel 14 gi ytterligere rett til å inngå ekteskap.»

EMK artikkel 12 lyder slik i norsk oversettelse:

«Art 12. Retten til å inngå ekteskap

Menn og kvinner i gifteferdig alder har rett til å gifte seg og til å stifte familie, i samsvar med de nasjonale lover som regulerer utøvelsen av denne rettighet.»

EMD har uttalt at valg av partner og beslutningen om å inngå ekteskap er et privat og personlig anliggende:

«The choice of a partner and the decision to marry him or her, whether at liberty or in detention, is a strictly private and personal matter and there is no universal or commonly accepted pattern for such a choice or decision.»⁹

Videre har domstolen bygget på at regulering av ekteskap innebærer sensitive moralske valg, og at nasjonale myndigheter er best egnet til å vurdere behovene i samfunnet. Det innebærer i utgangspunktet en videre skjønnsmargin.

NIM skriver sammenfatningsvis at artikkel 12 gir « [...] få rettigheter knyttet til forholdet mellom ektefellene utover selve adgangen til å gifte seg og stifte familie». Forholdet som oppstår fra et lovlig og genuint ekteskap medfører et beskyttet familieliv etter EMK artikkel 8. Betydningen av ekteskapelig status kan ifølge utredningen ha « [...] en rekke rettslige implikasjoner for individenes rettigheter».

Begrensninger i retten til å inngå ekteskap kan inkludere materielle bestemmelser basert på anerkjente hensyn til offentlig interesse. EMD uttalte dette i *O'Donoghue m.fl. mot Storbritannia*, som gjelder familierelasjoner gjennom inngifte:

«The Convention institutions have accepted that limitations on the right to marry laid down in the national laws may comprise formal rules concerning such matters as publicity and the solemnisation of marriage. They may also include substantive provisions based on generally recognised considerations of public interest, in particular concerning capacity, consent, prohibited degrees of affinity or the prevention of bigamy. [...] However, the relevant laws – which must also meet the standards of accessibility and clarity required by

⁸ *Schalk and Kopf mot Østerrike*, 24. Juni 2010 (30141/04) § 101.

⁹ *Frasik mot Polen*, 5. januar 2010 (22933/02) § 95.

the Convention – may not otherwise deprive a person or a category of persons of full legal capacity of the right to marry with the partners of their choice [...].»

«Prohibited degrees of affinity» nevnes særskilt. «Affinity» kan oversettes med «slektskap» eller «slektskap ved giftermål». EMD har ifølge NIM ikke tatt stilling til om begrensninger i adgangen til å inngå søskenbarnekteskap strider mot EMK artikkel 12 eller andre konvensjonsrettigheter. I *Theodorou og Tsotsorou mot Hellas* slår EMD fast at begrensninger blant annet knyttet til familieband (i fransk originaltekst «la consanguinité») som hovedregel trolig er i tråd med artikkel 12. NIM skriver i sin utredning at de antar at søskenbarn faller inn under kriteriene «consanguinité» eller «prohibited degrees of affinity», slik det er brukt av EMD. Videre skriver NIM:

«Dermed utgjør slektskap med søskenbarn et av de grunnlagene der myndighetene som hovedregel kan fastsette materielle begrensninger i adgangen til å gifte seg. Samtidig er søskenbarn neppe i kjernen av dette kriteriet.»

Dersom statene innfører begrensninger i retten til å gifte seg, for eksempel gjennom lover, kan det ikke skje på en slik måte at «the very essence of the right is impaired».¹⁰

EMD undersøker også om begrensningen er vilkårlig eller uforholdsmessig («arbitrary or disproportionate»). Begrensningene må i tillegg oppfylle et lovkrav, der rettsgrunnlaget må være tilgjengelig og presist.

Vilkåret om et legitimt formål, vilkåret om at kjernen i rettigheten ikke skal rammes og vilkåret om forholdsmessighet må være oppfylt ved utformingen av et forbud. For en nærmere beskrivelse av EMK artikkel 12 vises til NIMs utredning punkt 3.

3.2 Inngåelse og oppløsning av ekteskap

Det følger av lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven) § 3 at ekteskap ikke kan inngås mellom slektninger i rett opp- eller nedstigende linje eller mellom søsken. Dette vil si at det ikke er lov å gifte seg med sine foreldre eller besteforeldre, og tilsvarende heller ikke med barn eller barnebarn. Forbudet som gjelder søsken, omfatter også halvsøsken.

Det følger av ekteskapsloven § 14 at før vigsel finner sted, skal vigsleren motta en attest fra folkeregistermyndigheten eller norsk utenriktstjenestemann på at ekteskapsvilkårene er prøvet og at reglene i ekteskapsloven §§ 6 til 10 er fulgt. En vigsler som kjenner til at et vilkår for å inngå ekteskap ikke er oppfylt, skal ikke foreta vigsel.

Dersom et ekteskap er inngått i strid med ekteskapsloven § 3, kan hver av ektefellene kreve ekteskapet oppløst. Hvis ingen av ektefellene reiser sak, skal statsforvalteren reise sak for å oppløse ekteskapet. Statsforvalteren kan likevel beslutte at sak om oppløsning ikke skal reises, eller at det skal utsettes å reise slik sak, dersom sterke grunner taler for det. Sterke grunner kan foreligge hvor ektefellene ikke har visst at de har vært biologiske søsken, at de har levd lenge sammen eller at de har felles barn.

¹⁰ *B. and L. mot Storbritannia*, 13. september 2005 (36536/02) § 34 m.fl.

I tidligere straffelov var det en straffebestemmelse om brudd på ekteskapsloven § 3 om forbud mot ekteskap mellom nære slektninger (strl. 1902 § 220 andre ledd). Ved innføringen av dagens lov i 2005 ble denne bestemmelsen opphevet fordi offentlige interesser ble ansett som ivaretatt av straffebudene om uriktig forklaring og dokumentfalsk. Arvebiologiske hensyn ble regnet som ivaretatt i straffelovens kapittel om seksuallovbrudd, se særlig §§ 312–314.

Lov 14. juni 2019 nr. 12 om arv og dødsboskifte (arveloven) har bestemmelser om arv for samboere under visse forutsetninger. Det følger av arveloven § 2 tredje ledd at to personer som ikke kan inngå ekteskap etter ekteskapsloven § 3, ikke regnes som samboere.

3.3 Anerkjennelse av ekteskap inngått etter utenlandsk rett

3.3.1 Innledning

Ekteskap inngått etter utenlandsk rett, må anerkjennes for å få rettsvirkninger her i landet. Hovedregelen i norsk rett er at et ekteskap som er inngått etter utenlandsk rett anerkjennes her dersom det er gyldig inngått etter vigselslandets rett, jf. ekteskapsloven § 18 a første ledd.

Når parter ikke får sitt ekteskap anerkjent her, har dette som konsekvens at en rekke rettsvirkninger som følger med å være gift, ikke kan gjøres gjeldende etter norsk rett. Partene kan fremdeles regnes som gift i andre land, og ha rettigheter som følger av ekteskapet der.

Departementet la i april 2021 frem Prop. 135 L (2020–2021) Endringer i ekteskapsloven (ekteskap inngått med mindreårig etter utenlandsk rett mv), som innebar en innstramming i regelverket for anerkjennelse av ekteskap. Lovendringene ble vedtatt av Stortinget i juni 2021, men er ikke satt i kraft.¹¹ Ikraftttredelse forutsetter at forskrift om saksbehandlingen er på plass. Slik forskrift er nå sendt på høring, med høringsfrist i september 2023. Departementet omtaler kun reglene som er vedtatt av Stortinget. Se vedlagte lovspeil med gjeldende og ny lov.

3.3.2 Parter med tilknytning til Norge

Der hvor et stedfortrederekteskap, mindreårigekteskap eller bigamieekteskap er inngått i utlandet, og hvor minst en av partene hadde tilknytning til Norge (norsk statsborger eller fast bosatt) på vigselstidspunktet, er utgangspunktet at ekteskapet ikke anerkjennes, jf. ekteskapsloven § 18 b. Det fremgår av andre ledd at ekteskapet likevel kan anerkjennes dersom sterke grunner taler for det, forutsatt at en av partene har fremsatt begjæring om anerkjennelse. Kompetansen til å avgjøre spørsmålet om anerkjennelse er lagt til statsforvalteren.

¹¹ Lov 11. juni 2021 nr. 63 om endringer i ekteskapsloven (ekteskap inngått med mindreårig, etter utenlandsk rett mv.)

Formålet med bestemmelsen er, ifølge forarbeidene, bl.a. å forhindre tvangsekteskap, herunder barneekteskap, ved å motvirke at personer bosatt i Norge omgår ekteskapslovens aldersgrense ved å gifte seg i utlandet. Det ble lagt vekt på at det er lettere både for den det gjelder og for norske myndigheter å la være å anerkjenne ekteskap på grunn av lav alder enn å måtte bevise at ekteskapet er inngått under tvang.

3.3.3 Parter uten tilknytning til Norge

Ekteskap som er inngått etter utenlandsk rett, hvor minst en av partene var mindreårig på vigselstidspunktet, og hvor ingen av disse hadde tilknytning til Norge på vigselstidspunktet, skal ikke anerkjennes i Norge, jf. ekteskapsloven § 18 c. Etter § 18 c andre ledd kan statsforvalteren likevel anerkjenne ekteskapet dersom partene er over 18 år, var over 16 år på vigselstidspunktet og den som var mindreårig på vigselstidspunktet, ønsker ekteskapet anerkjent. Statsforvalteren kan også anerkjenne ekteskapet dersom sterke grunner taler for det.

3.4 Regler for å motvirke sosial kontroll og tvangsekteskap

I Norge har man i flere år arbeidet for å bekjempe tvangsekteskap. Den første handlingsplanen mot tvangsekteskap kom i 1998 og inneholdt 40 tiltak. Det er fra 2003 og frem til i dag, vedtatt en rekke lovendringer for å motvirke sosial kontroll og tvangsekteskap.

Det følger av ekteskapsloven § 1b at kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle, og at ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.¹² Før et ekteskap kan inngås, skal hver av brudefolkene ifølge ekteskapsloven § 7 bokstav 1, erklære på ære og samvittighet at ekteskapet blir inngått av egen fri vilje, og at de anerkjenner hverandres like rett til skilsmisse. Dersom en eller begge ektefeller er blitt tvunget til å inngå ekteskap ved rettsstridig atferd, følger det av ekteskapsloven § 16 tredje og fjerde ledd at hver av ektefellene kan reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig. Fristen for å reise søksmål om ugyldighet var opprinnelig seks måneder, men ble i 2021 endret til ett år.

Det er videre lovfestet i § barneloven 30 a, at en avtale som foreldre eller andre gjør om ekteskap på vegne av barnet, ikke er bindende.

Også straffeloven har en rekke bestemmelser om tvangsekteskap. Etter § 262 andre ledd er det straffbart å gifte seg med noen under 16 år. Det er videre straffbart å medvirke til at barneekteskap blir inngått. Dette gjelder også hvis ekteskapet er inngått i utlandet og gjerningspersonen har tilknytning til Norge.

¹² Bestemmelsen ble tilføyd i forbindelse med innarbeidingen av FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner (kvinnekonvensjonen) i den norske menneskerettsloven. Lovfestingen av frivillighetskravet ble dessuten ansett å være et virkemiddel i opplysningsarbeidet som drives i miljøer der det forekommer tvangsekteskap.

Ifølge straffeloven § 253 første ledd kan den som ved vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press tvinger noen til å inngå ekteskap, straffes med fengsel i inntil 6 år. Straffeloven § 196 gjelder plikt til å avverge et straffbart forhold. Både straffeloven § 353 om tvangsekteskap og § 262 om ekteskap er omfattet av avvergeplikten.

I 2021 ble straffeloven endret slik at forbudet mot tvangsekteskap i § 253, også omfatter utenomrettslige tvangsekteskap. Det er etter dette ikke nødvendig at ekteskapet er et gyldig ekteskap etter norsk rett, for at det skal kunne anses som tvangsekteskap i strafferettslig forstand.

Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) fikk fra 2017 en ny § 41 a, hvor det er et vilkår for at ektefeller eller samboere skal få oppholdstillatelse, at de har fylt 24 år.¹³ Det kan blant annet gjøres unntak fra vilkåret dersom det er åpenbart at ekteskapet eller samlivet er frivillig.

4 Utenlandsk rett

Departementet har innhentet opplysninger om regulering av søskenbarnekteskap i et utvalg europeiske land. Sverige, Finland, Island, Nederland, Luxemburg, Tyskland, Frankrike, Spania og Storbritannia har ikke forbud mot søskenbarnekteskap.

Bulgaria, Romania, Serbia, Slovenia og Kroatia har forbud mot søskenbarnekteskap.

Danmark har ikke forbud mot søskenbarnekteskap i ekteskapsloven, men ved søknad om familieinnvandring regnes søskenbarnekteskap i utgangspunktet som tvangsekteskap. Tvangsekteskap kan ikke danne grunnlag for familieinnvandring. Finland og Luxemburg har forbud mot ekteskap mellom onkel eller tante og nevø eller niese, men ikke mellom søskenbarn. I Nederland må brudefolkene legge frem en erklæring om at ekteskapsinngåelsen er frivillig for å kunne gifte seg med søskenbarn

Når det gjelder situasjonen utenfor Europa, er det ifølge NOVA/OsloMet slik at det på verdensbasis er 11 pst. av befolkningen som er gift med en nær slektning, og at disse ekteskapene utgjør mellom 20 og 55 pst. av ekteskapene i Midtøsten, Nord-Afrika og Sentral-Asia. Et fåtall land i verden har spesifikke lover som forbyr ekteskap mellom nær beslektede. Dette gjelder ifølge NOVA/OsloMet flere delstater i USA, Kina, Taiwan, Sør-Korea, Nord-Korea og Filippinene.

¹³ Innføringen av 24-årskravet i 2016 hadde sin bakgrunn i en samarbeidsavtale mellom de daværende regjeringspartiene Høyre og Fremskrittspartiet og de daværende samarbeidspartiene Venstre og Kristelig Folkeparti, inngått 30. september 2013, som på dette punktet lød: «Innføre en 24 års-grense for familieetablering, med liberale skjønnsvurderinger, ut fra at hensikten med endringen er å bekjempe tvangsekteskap og sikre at paret kan forsørge seg selv». Avtalepunktet ble senere nedfelt i Sundvolden-plattformen.

5 Forslag om forbud mot ekteskap mellom søskenbarn mv.

5.1 Formål og personkrets

Departementet vurderer at økt helserisiko hos barn født av søskenbarn er en utfordring som må tas på alvor, og mener at det å innføre et forbud mot søskenbarnektenskap vil være et hensiktsmessig tiltak for å redusere denne risikoen. Forskning påviser bl.a. økt risiko for dødfødsel, misdannelser og spedbarnsdød for barn født av søskenbarn. Departementet foreslår på bakgrunn av dette et forbud mot å inngå søskenbarnektenskap, hvor formålet er å motvirke helseskader hos barn.¹⁴

Det foreslås videre et forbud mot ekteskap mellom tante eller onkel og nevø eller niese. Som begrunnelse for å inkludere denne gruppen i forbudet, viser departementet til at det er en tilsvarende helserisiko når biologisk beslektet tante eller onkel og nevø eller niese får barn sammen, som for barn født av søskenbarn. Av forenklingshensyn vil begrepet «søskenbarn mv.» heretter bli brukt om søskenbarn og også tante eller onkel og nevø eller niese som er beslektet. Begrepet «søskenbarnektenskap mv.» vil bli brukt om ekteskap mellom søskenbarn og ekteskap mellom tante eller onkel og nevø eller niese som er beslektet.

I debatten om forbud mot søskenbarnektenskap har som nevnt også det å begrense tvangsekteskap, æresrelatert vold og mishandling i nære relasjoner samt negativ sosial kontroll, vært en del av begrunnelsen. Et forbud mot søskenbarnektenskap har også blitt diskutert i et migrasjonsperspektiv.

Departementet tilrår at forbudet skal begrunnes ut fra formålet om å motvirke helseskader hos barn. Det er også dette formålet NIM primært har utredet.

Når det gjelder tvang, viser departementet til NOVAs kunnskapsgjennomgang. Det fremgår der at:

«Vi har derimot ikke funnet studier som gir oversikt over omfanget av tvang og ufrivillighet i ekteskapene som er inngått mellom nære slektninger. Forskningslitteraturen viser imidlertid at aspekter som er fremtredende i saker som involverer tvang og ufrivillighet, kan bli satt på spissen i miljøer hvor ekteskap mellom nære slektninger er utbredt.»

Departementet viser videre til at NIM ikke fullt ut har utredet tvang som formål, og at NIM bemerker bl.a.: «[d]ersom et forbud utformes med grunnlag i hensynet til å forebygge begrense tvangsekteskap, æresrelatert vold og mishandling i nære relasjoner og negativ sosial kontroll, har vi ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med hvorvidt dette begrensningen vil være egnet og forholdsmessig, og dermed i tråd med EMK artikkel 12».

Departementet vurderer på bakgrunn av ovennevnte at dagens kunnskapsgrunnlag mv. tilsier at hensynet til å motvirke tvangsekteskap og negativ sosial kontroll, ikke er tilstrekkelig utredet som formål i denne sammenheng. Departementet antar imidlertid at

¹⁴ Nærmere vurderinger av sammenhengen mellom et forbud og redusert risiko for helseskader hos barn født av søskenbarn følger av punkt 5.2.2.

forbudet vil kunne ha en positiv virkning når det gjelder å redusere risiko for tvang. Det vil være lettere for partene å vise til at det ikke er adgang til å gifte seg med et søskenbarn, enn å påvise at ekteskapet vil bli eller har blitt inngått ved tvang.

Når det gjelder tvang, viser departementet til at det er en rekke regler i ulike lover som har til formål å motvirke tvang, negativ sosial kontroll mv. Se nærmere i punkt 3.4.

Når det gjelder å forhindre at en person søker om familieetablering med et søskenbarn i Norge (migrasjonsperspektivet), bør heller ikke dette etter departementets syn brukes som begrunnelse for et forbud mot søskenbarnekteskap. Departementet viser til punkt 2.2.3, hvor det fremgår at antallet familieetableringer til unge norskfødte med innvanderforeldre har sunket de siste årene og nå er på et lavt nivå.

Etter dette har departementet kommet til at det bør foreslås et forbud mot søskenbarnekteskap, og at innretningen av forbudet, inkludert regler om dispensasjon, må innrettes på bakgrunn av formålet om å unngå helseskader hos barn.

Anmodningsvedtaket gjelder eksplisitt bare søskenbarnekteskap. Biologiske slektskap mellom henholdsvis en tante eller onkel og en nevø eller niese er et nærere slektskap enn søskenbarn. Dette faller utenfor Stortingets anmodningsvedtak. Departementet viser videre til at slike ekteskap nok forekommer svært sjelden. I FHI-rapporten fra 2007 står det (side 21):

«Noen foreldrepar er registrert som nærmere beslektet enn søskenbarn, hovedsakelig dobbeltsøskenbarn eller onkel/niese, men disse utgjør under 1 % av det totale antall inngifte-barn. Her er det nok sannsynligvis en underrapportering, i hvert fall av dobbeltsøskenbarn, for dette er en ganske vanlig ekteskapsform i Pakistan.»

I lys av formålet med forbudet, som er å motvirke helseskader hos barn, ber departementet høringsinstansene vurdere om forbudet bør omfatte ekteskap mellom tante eller onkel og nevø eller niese.

5.2 Menneskerettslige vurderinger

5.2.1 NIMs utredning

NIM har følgende konklusjon i sin utredning av menneskerettslig handlingsrom i spørsmålet om forbud mot søskenbarnekteskap (s. 15):

«Vår konklusjon er at vi antar under tvil at EMK i utgangspunktet ikke er til hinder for at det kan utformes et forbud mot søskenbarnekteskap der formålet er å redusere risikoen for helseskader for barn, og at dette vil kunne være et forholdsmessig inngrep i retten til ekteskap. Det forutsetter at forbudet inneholder en unntaksordning for tilfeller der formålet ikke slår til, og en unntaksordning for tilfeller der forbudet slår særlig urimelig ut.

I en eventuell proposisjon med forslag om et slikt forbud er det nødvendig, for å sikre en betryggende vurdering av forholdet til menneskerettighetene, at det redegjøres inngående for den helsemessige begrunnelsen og hvorfor helserisikoen vil reduseres ved en slik lovgivning. Videre bør utformingen av unntaksordningen vurderes grundig, herunder i hvilke tilfeller unntak skal gis eller vurderes særlig nøye ut fra bestemte kriterier, samt hvilke rettssikkerhetsgarantier som bør gjelde.»

NIM trekker i utredningen frem en del momenter som bør undersøkes og drøftes i en lovgivningsprosess, herunder hvilken effekt begrensninger i adgangen til søskenbarnekteskap har på helserisiko.

5.2.2 Legitimt formål, forholdsmessighet mv.

Etter departementets vurdering er det et legitimt formål å redusere helserisiko for barn født av søskenbarn mv. Departementet viser til punkt 2.2.1 der forskningen på feltet omtales. Også NIM konkluderer med at å redusere helserisikoen forbundet med å få barn med beslektede personer vil kunne utgjøre et legitimt formål for begrensninger i adgangen til ekteskap.

EMD har ikke hatt til behandling saker som gjelder begrensninger i adgangen til å inngå ekteskap med søskenbarn, men domstolen har behandlet saker som omhandler inngiftede familiemedlemmer.

B. og L. mot Storbritannia gjaldt en nektelse av ekteskapsinngåelse mellom tidligere svigerfar og svigerdatter.¹⁵ EMD kom til at EMK artikkel 12 var krenket. Domstolen viser til at den må vurdere saken etter forholdene i det aktuelle landet. EMD trekker så frem de angitte formålene med forbudet, som var å beskytte familiens integritet (forhindre seksuell rivalisering mellom foreldre og barn) og forhindre at barn blir skadelidende som følge av de skiftende relasjonene hos de voksne rundt dem. EMD kommer til at dette utvilsomt er legitime formål, og fortsetter:

«38. Nonetheless, the bar on marriage does not prevent the relationships occurring. This case shows that. There are no incest, or other criminal law, provisions to prevent extra-marital relationships between parents-in-law and children-in-law being established notwithstanding that children may live in these homes. It cannot therefore be said that in the present case the ban on the applicants' marriage prevents any alleged confusion or emotional insecurity to the second applicant's son.»

EMD fremholder så at betydningen domstolen ellers ville tillagt lovgivers vurdering av saken, oppveies av én viktig faktor. Domstolen viser til at disse typene av ekteskap ikke er underlagt et absolutt forbud i Storbritannia. Det finnes en ordning hvor slike ekteskap likevel kan inngås gjennom en såkalt «personal Act of Parliament». EMD viser til at par i en liknende situasjon som klagerne, har fått tillatelse til å inngå ekteskap, og peker på manglende rasjonalitet og logikk ved forbudet:

«The inconsistency between the stated aims of the incapacity and the waiver applied in some cases undermines the rationality and logic of the measure.»

Også i *Theodorou og Tsotsorou mot Hellas* var manglende samsvar mellom formål og tiltak tema. Saken gjaldt greske myndigheters annullering av et ekteskap mellom en tidligere svoger og svigerinne. EMD kom til at tiltaket var uforholdsmessig, og uthulet kjernen i retten til å inngå ekteskap. Retten bemerker blant annet at staten ikke kunne vise til hvordan «biologiske hensyn» gjorde seg gjeldende. Klagerne hadde ikke barn sammen.

¹⁵ *B. og L. mot Storbritannia* 36536/02

På bakgrunn av dette blir det et spørsmål om et forbud mot søskenbarnektenskap er egnet til å oppnå formålet med forbudet, nemlig å unngå helseskader for barn. Som påpekt av NIM, bør det «[...] i rimelig utstrekning undersøkes hvilken effekt begrensninger i adgangen til søskenbarnektenskap har på helserisiko gitt at samliv fortsatt skal være lovlig». Departementet viser til at det ene leddet i årsakskjeden er veldokumentert: barn født av søskenbarn har større risiko for dødfødsel, misdannelser og spedbarnsdød. Det vises til punkt 2.2.1. Det finnes ikke tilsvarende dokumentasjon for hvorvidt det å nekte søskenbarn å gifte seg, vil føre til at færre søskenbarn får barn, og dermed færre barn med misdannelser mv. Samtidig velger de fleste par ekteskap når de skal oppdra barn sammen. I en rapport fra SSB om kunnskapsstatus om fruktbarhet og samliv i Norge vises det til at barn og giftemål er overganger som henger sammen for den store majoriteten av samboere i Europa.¹⁶ Samboerskap er en mindre vanlig samlivsform blant norskfødte med innvandrereforeldre, og da særlig i befolkningen med landbakgrunn hvor søskenbarnektenskap er mest utbredt, se punkt 2.2.3. Departementet mener dette taler for at et forbud mot søskenbarnektenskap vil kunne ha en effekt på omfanget av barn født av søskenbarn, og forhindre at barn blir født med helseskader.

Som illustrert i *B. og L. mot Storbritannia* samt NIMs utredning, er det et moment i forholdsmessighetsvurderingen at samlivsforhold vil kunne inngås selv om ekteskap er forbudt. Det kan også være en risiko for at partene i stedet inngår religiøse ekteskap. Imidlertid vil momentet neppe stenge for at det kan innføres forbud mot ekteskap, idet statene har adgang til å regulere ekteskap ut fra «generally recognised considerations of public interest». NIM viser til at EMD har bygget på at:

«[...] statenes adgang til å regulere ekteskap ut fra slektskap står sterkere enn ved reguleringer ut fra familierelasjoner gjennom inngiftede. Et vesentlig argument ved forbud mot søskenbarnektenskap er også at formålet er å ivareta barns helse fremfor ganske skjønsmessige moralske betraktninger som utgjorde begrunnelsen i *B. og L. v. Storbritannia*».

Utøvelse av retten til å gifte seg har sosiale, personlige og rettslige konsekvenser for partene. I forholdsmessighetsvurderingen har det betydning om mindre inngripende tiltak har blitt vurdert, og om formålet kan oppnås ved bruk av disse tiltakene. I dette tilfellet har departementet vurdert hvorvidt pålagt genetisk veiledning til beslektede som ønsker å inngå ekteskap, vil være tilstrekkelig for å oppnå formålet. Genetisk veiledning er en samtale der en veileder forklarer hvordan sykdommer arves fra foreldre til barn og hvorfor risikoen for å få barn med ulike sykdommer øker når foreldre er i slekt, og det kan bl.a. foretas en vurdering av hvor stor risikoen er for å få et sykt barn. Par som er i slekt og har fått ett eller flere barn med alvorlig sykdom eller misdannelser, eller er i familie med noen som har fått det, får i dag tilbud om genetisk veiledning før en eventuell (ny) graviditet.

En slik regel om genetisk veiledning kunne i så fall utformes etter mønster av ekteskapsloven § 5. Ifølge bestemmelsen kan en person som lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang ikke inngå ekteskap uten at den andre

¹⁶ [Kunnskapsstatus om fruktbarhet og samliv i Norge \(ssb.no\)](https://ssb.no/kunnskapsstatus-om-fruktbarhet-og-samliv-i-norge) punkt 2.2.1.

parten er gjort kjent med sykdommen og begge parter har fått muntlig veiledning av en lege om farene ved sykdommen.

Departementet har imidlertid kommet frem til at obligatorisk genetisk veiledning før ekteskap kan inngås mellom søskenbarn mv., ikke vil være et tilstrekkelig effektivt tiltak for å motvirke helseskader hos barn. Det er nærliggende å anta at et forbud mot søskenbarnektenskap mv. vil være normdannende for befolkningen, og dermed kan få betydning for hvem man ønsker å etablere seg med. Dersom man kun fastsetter en plikt til genetisk veiledning, fremstår dette som langt mindre formålstjenlig og effektivt enn et forbud. Paret er i slike tilfeller allerede etablert i et forhold, og det er derfor rimelig å anta at slik veiledning ikke nødvendigvis vil medføre at man avstår fra å få barn.

Departementet legger avgjørende vekt på at formålet er å hindre helseskader hos barn, og at det er behov for et tiltak som mest mulig effektivt hindrer dette.

I vurderingen har departementet også sett hen til at det er noen land i Europa som har et forbud mot å inngå søskenbarnektenskap. Det er videre av betydning i denne vurderingen at departementet foreslår en dispensasjonsadgang, som beskrevet i punkt 5.3.

5.2.3 Forbud mot diskriminering

Departementet har vurdert om et forbud mot søskenbarnektenskap mv. er i strid med diskrimineringsforbudet i likestillings- og diskrimineringsloven § 6. Det følger av bestemmelsen at diskriminering blant annet på grunn av etnisitet, er forbudt. Et forbud mot søskenbarnektenskap mv. kan reise spørsmål om indirekte diskriminering på grunn av etnisitet etter likestillings- og diskrimineringsloven § 8, som definerer indirekte forskjellsbehandling som «enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre, på grunn av forhold som nevnt i § 6 første ledd».

Departementets forslag til forbud mot søskenbarnektenskap er nøytralt utformet, men det vil særlig kunne få betydning for personer fra grupper som tradisjonelt inngår søskenbarnektenskap. Som departementets gjennomgang viser, er andelen foreldrepar som er nære slektninger, høyere i enkelte innvandrergupper. Det legges her til at hvilke innvandrergupper dette eventuelt får mest betydning for, vil kunne variere over tid med endringer/reduksjon i forekomst. Se punkt 2.2.1.

Eventuell forskjellsbehandling kan likevel være lovlig dersom den har et saklig formål, er nødvendig for å oppnå formålet og ikke er uforholdsmessig inngripende, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 9.¹⁷

Kravet til saklig formål innebærer at bestemmelsen må bygge på et korrekt faktum og at formålet etter en konkret vurdering må fremstå som legitimt. Hvis det finnes andre handlingsalternativer som er egnet til å oppnå formålet, og som ikke er uforholdsmessig ressurskrevende, vil dette være et sterkt argument for at forskjellsbehandlingen ikke er

¹⁷ Av Ot.prp. nr. 33 (2004-2005) punkt 10.4.8.1 fremgår at «Vurderingstemaet tilsvarer de føringer Den europeiske menneskerettsdomstol har gitt, jf den såkalte Belgian Linguistic Case (23. juli 1968, serie A).»

nødvendig. Kravet om forholdsmessighet innebærer at det må være «et rimelig forhold mellom det man ønsker å oppnå og hvor inngripende forskjellsbehandlingen er for den eller de som stilles dårligere». Jo mer inngripende forskjellsbehandlingen er for den eller de som forskjellsbehandles, jo viktigere må det aktuelle formålet være. Kravet til forholdsmessighet innebærer at løsningen samlet sett må fremstå som rimelig. Etter EMK artikkel 14 skal utøvelsen av konvensjonens rettigheter bli sikret uten diskriminering på noe grunnlag. NIM har under de rettslige utgangspunktene i sin utredning sett hen til EMK artikkel 14:

«Ut fra EMDs tilnærming, kan det legges til grunn at der en materiell begrensning på adgangen til å inngå ekteskap går klar av artikkel 12 isolert sett, vil neppe artikkel 8 kombinert med artikkel 14 gi ytterligere rett til å inngå ekteskap. Det gjelder antagelig som hovedregel også EMK artikkel 12 kombinert med artikkel 14. Stikkordsmessig kan man si at artikkel 12 er *lex specialis* når det gjelder retten til å inngå ekteskap. Samtidig kan utformingen eller praktiseringen av en begrensning medføre forskjellsbehandling i strid med EMK artikkel 12 sammenholdt med artikkel 14. Det illustreres av *O'Donoghue med flere mot Storbritannia* fra 2010.»

I en avgjørelse fra EMD som gjaldt ekteskap mellom likekjønnede, trekker domstolen frem hensynet til harmoni ved fortolkningen:

«It reiterates that the Convention is to be read as a whole and its Articles should therefore be construed in harmony with one another (see Johnston and Others, cited above, § 57). Having regard to the conclusion reached above, namely that Article 12 does not impose an obligation on Contracting States to grant same-sex couples access to marriage, Article 14 taken in conjunction with Article 8, a provision of more general purpose and scope, cannot be interpreted as imposing such an obligation either.»¹⁸

I lys av dette viser departementet til vurderingene som er gjort i punkt 5.2.2 om legitimt formål og forholdsmessighet mv. Departementet kom der til at formålet om å begrense helserisiko hos barn utgjør et legitimt formål, og vurderer tilsvarende at formålet også er saklig. I nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderingen har departementet sett hen til om det foreligger andre handlingsalternativer som er egnet til å oppnå formålet. Informasjon rettet til befolkningen kunne være et slikt alternativ, men dette gis i ulike kanaler allerede i dag. Vi viser til vurderingene under punkt 2.4 om dette spørsmålet. Begrensninger i adgangen til søskenbarneekteskap mv. vil etter departementets vurdering ha en effekt på formålet om å hindre helseskader, blant annet sett hen til sammenhengen mellom giftemål og barn. Videre viser departementet til utformingen av en dispensasjonsadgang, som er vurdert i punkt 5.3.2. Valg av partner og giftemål er et strengt privat og personlig valg, og er en avgjørelse det ikke finnes et universelt og vanlig akseptert mønster for. Videre har utøvelse av retten til å gifte seg sosiale, personlige og rettslige konsekvenser, som det fremgår av NIMs utredning. Departementet mener imidlertid at hensynet til å oppnå målet om å hindre helseskader hos barn må veie tyngre enn de negative konsekvensene for partene som ikke får gifte seg.

¹⁸ *Schalk og Kopf mot Østerrike* 30141/04

Det er følgelig departementets vurdering at et forbud mot søskenbarnekteskap mv. ikke vil stride mot forbudet mot diskriminering.

5.3 Dispensasjon

5.3.1 Behovet for regulering

Selv om ekteskapsinngåelse og det å stifte familie henger tett sammen, er det ikke slik at alle ektepar kan få eller ønsker å få barn. Partene kan også ha fått barn før de ønsker å inngå ekteskap. I tilfeller som dette vil ikke et forbud mot å inngå søskenbarnekteskap mv. nødvendigvis være et egnet virkemiddel for å redusere helserisiko hos barn. For å sikre et regelverk i samsvar med menneskerettighetene, som oppfyller kravet til forholdsmessighet og ikke uthuler selve kjernen i retten til å inngå ekteskap, blir det derfor nødvendig å innføre dispensasjonsadgang som tar hensyn til dette.

EMDs praksis kan gi føringer for hvordan en dispensasjonsadgang bør utformes. Departementet viser til den tidligere omtalte dommen *B. og L. mot Storbritannia*, der EMD blant annet påpeker at søknadsordningen i den konkrete saken var relativt kostbar, helt underlagt organets skjønn og uten videre retningslinjer.¹⁹ Domstolen uttaler videre at det ikke forelå noen indikasjoner på at de konkrete forhold ble undersøkt, og at en slik prosedyre uansett ikke fremsto tilgjengelig og effektiv:

«The Government have argued that the general rule remains valid as the Parliamentary procedure provides a means of ensuring that exceptions are only made where no harm will ensue. The Court would only comment that there is no indication of any detailed investigation into family circumstances in the Parliamentary procedure and that in any event a cumbersome and expensive vetting process of this kind would not appear to offer a practically accessible or effective mechanism for individuals to vindicate their rights.»

Videre ville domstolen, som påpekt av NIM, «ha betenkeligheter med et system som innebar en omfattende kartlegging av om det var passende for par å gifte seg, når paret var fullt i stand til å vurdere dette spørsmålet selv [...]»

I sin oppsummering gir NIM noen holdepunkter for hvordan en unntaksordning bør utformes:

«En unntaksordning bør etter dette utformes slik at den bygger på rimelig presise vilkår og kriterier som har en tydelig sammenheng med det helsemessige formålet bak begrensningene i adgangen for søskenbarn til å gifte seg. Unntaksordningen må bygge på at valg av partner og giftemål er et strengt privat og personlig valg og at det ikke er noe universelt og vanlig akseptert mønster for dette valget, jf. gjennomgangen i punkt 3 ovenfor. Momenter som går ut på at ekteskapet anses som støtende, eller uakseptabelt, er det neppe rom for utover der det knytter seg til de hensyn som begrunner den aktuelle begrensningen som det søkes unntak fra.»

NIM har følgende betraktninger om hva en unntaksordning bør omfatte:

¹⁹ Avsnitt 35

«I flere typetilfeller vil formålet om å redusere helserisiko i det enkelte ekteskapet ikke slå inn overhodet. Det gjelder eksempelvis der kvinnen er over fruktbar alder. For homofile og lesbiske søskenbarn vil heller ikke formålet gjøre seg gjeldende. I andre tilfeller vil formålet gjøre seg gjeldende, men i liten grad. Ekteskap innebærer ikke nødvendigvis at et par ønsker få barn. Det kan også være tilfeller der barn ikke er helt utelukket, men ikke er et aktuelt spørsmål. For de typetilfeller der formålet ikke gjør seg gjeldende i det hele tatt eller bare i liten grad, bør det vurderes hvor langt det bør utformes en unntaksordning for som fanger opp disse.

I tilfeller der formålet gjør seg gjeldende, kan et forbud etter forholdene ramme særlig hardt. Det kan være tilfeller der søskenbarnparet har et etablert samboerforhold og allerede har barn. Da vil adgang til å gifte seg etter forholdene neppe utgjøre et vesentlig moment i retning av å ikke få flere barn. Samtidig vil et ekteskap kunne bidra til å gi en ønsket ramme rundt familielivet. Det bør vurderes en unntaksordning der et forbud mot ekteskap rammer særlig hardt.»

5.3.2 Utforming av en dispensasjonsregel

Departementet foreslår at statsforvalteren skal kunne samtykke til at søskenbarn inngår ekteskap der det foreligger «sterke grunner». NIM skriver at «dersom ingen medlemsstater har et absolutt forbud, men åpner for unntak, har det antagelig vesentlig betydning for hvor vidtgående et forbud mot søskenbarnekteskap kan utformes». Etter det departementet er kjent med, har fem av 46 land i Europa et forbud mot å inngå søskenbarnekteskap, hvorav flere har unntaksbestemmelser. Etter departementets syn taler dette for at det bør innføres en dispensasjonsadgang som kan fange opp urimelige utslag av et forbud.

For det første vurderer departementet at det bør gis dispensasjon i tilfeller der det er overveiende sannsynlig at paret ikke kan få barn. Adgangen til å gi dispensasjon er for disse tilfellene begrunnet i at forbudet ikke er egnet til å oppnå formålet om å redusere risikoen for helseskader hos barn. Departementet mener at vurderingen så langt det er mulig bør bygge på objektive kriterier, som for eksempel partenes alder og kjønn. Etter departementets syn vil dette ivareta føringene fra EMDs praksis. At partene uttrykker at de ikke ønsker seg barn, skal etter departementets syn ikke være tilstrekkelig for at dispensasjon skal innvilges.

Det kan videre tenkes tilfeller der dispensasjon er nødvendig fordi et forbud ellers ville slå særlig urimelig ut. Dersom partene allerede har barn, vil hensynet til barnet etter omstendighetene kunne tilsi at det gis dispensasjon. I slike tilfeller må avgjørelsesorganet vurdere hensynet til barnets beste, uten at det skal være noen automatikk i at en søknad om dispensasjon innvilges. Det er ikke adgang til å gi dispensasjon for ekteskap som er inngått ved tvang.

Departementet ber om høringsinstansenes innspill til eksempler på tilfeller hvor det kan være aktuelt å gjøre unntak.

5.4 Saksbehandling

Departementet foreslår at kompetansen til å behandle søknader om dispensasjon bør legges til statsforvalteren, med Bufdir som klageinstans. En slik løsning finnes allerede i

ekteskapsloven § 3 andre ledd, der statsforvalteren er gitt en dispensasjonsadgang når det gjelder ekteskap der adoptivbarnet er adoptert på ny.

Når det gjelder prosessen for å gi en eventuell dispensasjon, vil de alminnelige reglene i forvaltningsloven etter departementets syn ivareta kravene til forsvarlig saksbehandling. Det er ikke gitt en egen forskrift for dispensasjonsadgangen etter § 3. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det er nødvendig med nærmere regulering i forskrift når det gjelder saksbehandlingen av søknader om inngåelse av søskenbarnektenskap.

Departementet foreslår at informasjon om eventuelt slektskap mellom partene skal fremkomme ved egenerklæring, og at det dermed ikke skal gjelde et dokumentasjonskrav. Det som kan registreres av slekts- eller familieforhold i Folkeregisteret er foreldre, barn og ektefelle eller registrert partner. Dersom brudefolkene har foreldre hvor alle fire er registrert i norsk folkeregister, vil det trolig være mulig å avdekke om brudefolkene er søskenbarn ved manuelt oppslag i registeret i hver enkelt sak. Ettersom Folkeregisteret ikke registrerer opplysninger om søskenbarnrelasjon, vil ikke norske myndigheter kunne utstede dokumentasjon på at norske borgere ikke er søskenbarn.

Avdeling for rettsmedisinske fag ved Oslo Universitetssykehus gjennomfører DNA-tester for de som ønsker å klarlegge om de kan være søskenbarn, med det forbehold at en slik test med standardmetoder ikke gir samme grad av sikkerhet som en utredning av en søsken- eller foreldre/barn-relasjon. En vurdering av sannsynligheten for at det kan foreligge en søskenbarnrelasjon vil i så fall kreve deltagere fra de av parets foreldre som er søsken.

Ved prøving av ekteskapsvilkårene i dag, avgir brudefolkene en egenerklæring med opplysninger om hvordan de oppfyller ekteskapsvilkårene som følger av ekteskapsloven kapittel 1. I noen tilfeller må brudefolkene legge frem dokumentasjon, mens det i andre tilfeller er tilstrekkelig at brudefolkene erklærer skriftlig på ære og samvittighet, for eksempel at de ikke er så nær beslektet som nevnt i ekteskapsloven § 3.

Hver av brudefolkene skal ifølge ekteskapsloven § 7 bokstav j stille en forlover som skal erklære på ære og samvittighet at han eller hun kjenner parten, og opplyse om parten tidligere har inngått ekteskap eller registrert partnerskap og om brudefolkene er beslektet slik som nevnt i § 3. Både brudefolkene og forloverne må signere i skjemaet på at de er kjent med at falsk forklaring medfører straff med fengsel opptil 2 år.

Det er ikke realistisk å skulle kreve at brudefolkene dokumenterer at de ikke er søskenbarn, fordi det er grunn til å tro at få (om noen) land kan eller vil utstede slik dokumentasjon. Det fremstår derfor som mest hensiktsmessig at dette er en opplysning som oppgis i egenerklæringen, som avgis av brudefolkene sammen med de andre opplysningene som kreves ved prøvingen av ekteskapsvilkårene. Også forloverne vil da måtte bekrefte at brudefolkene ikke er så nært beslektet at det strider mot vilkårene i ekteskapsloven, for at brudefolkene skal kunne få gifte seg.

5.5 Rettsvirkninger og konsekvenser av brudd på forbud

Ekteskapsloven § 3 har i dag forbud mot ekteskap mellom beslektede. Det følger av ekteskapsloven § 24 at hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med bl.a. § 3. Hvis ingen av ektefellene reiser sak, skal statsforvalteren reise sak for å få ekteskapet oppløst.

Ved en utvidelse av ekteskapsloven § 3 til også å gjelde søskenbarn mv., må konsekvensene av brudd vurderes. Departementet legger til grunn at de samme konsekvensene bør følge av brudd på denne bestemmelsen når anvendelsesområdet utvides til også å omfatte søskenbarn mv. Brudd på forbudet vil da måtte ivaretas av straffelovens bestemmelser om uriktig forklaring og dokumentfalsk, jf. straffeloven § 365. Forlovere må i dag skrive under på at de erklærer på ære og samvittighet at de kjenner godt den de er forlover eller vitne for, og at de er kjent med at falsk forklaring kan medføre straff med fengsel opptil 2 år. Denne regelen vurderes å være tilfredsstillende, også ved en lovendring hvor ekteskapsforbudet utvides.

Departementet gjør oppmerksom på at en utvidelse av forbudet i ekteskapsloven § 3 også vil innebære at samboende søskenbarn mv. ikke får arverettigheter tilsvarende andre samboere, og da eventuelt må sikre arv gjennom testament.

6 Anerkjennelse av ekteskap inngått mellom søskenbarn mv. etter utenlandsk rett

6.1 Behovet for regulering

Hovedregelen i norsk rett er at et ekteskap som er inngått i utlandet anerkjennes her dersom det er gyldig inngått etter vigselslandets rett, jf. ekteskapsloven § 18 a første ledd.²⁰ Et ekteskap som er gyldig inngått i utlandet anerkjennes likevel ikke hvis dette «åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden» (ordre public), jf. ekteskapsloven § 18 a andre ledd.

Dette forbeholdet skal sikre at norske myndigheter i konkrete saker tar stilling til om anerkjennelse av et ekteskap inngått etter utenlandsk rett ikke er i strid med fundamentale samfunnsverdier. Det er en høy terskel for å anse et ekteskap som åpenbart støtende på norsk rettsorden. Departementet legger til grunn at det å anerkjenne ekteskap inngått mellom søskenbarn mv., ikke «åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden». Utgangspunktet er dermed at ekteskap inngått i utlandet mellom søskenbarn mv., skal anerkjennes, med mindre det er andre grunner til at dette ikke skal anerkjennes, for eksempel at ekteskapet er inngått under tvang.

²⁰ Se likevel ekteskapsloven § 18 b om stedfortrederekteskap, mindreårigeekteskap (tilknytningstilfeller) og bigamieekteskap, samt § 18 c om mindreårigeekteskap (ikke-tilknytningstilfeller).

For å unngå at personer reiser til utlandet for å inngå ekteskap som deretter blir anerkjent i Norge, foreslår departementet en bestemmelse i ekteskapsloven § 18 b første ledd bokstav d om at ekteskap inngått mellom søskenbarn mv. i utlandet, der hvor minst en av partene hadde tilknytning til Norge på vigselstidspunktet, ikke skal anerkjennes. For å ivareta våre menneskerettslige forpliktelser foreslås det unntaksregler. Det vil ikke være adgang til å anerkjenne ekteskapet dersom det er inngått ved tvang, eller dersom det foreligger tvang på anerkjennelsestidspunktet.

6.2 Hovedregel

Departementet foreslår at ekteskap inngått mellom søskenbarn mv. etter utenlandsk rett ikke skal anerkjennes dersom minst en av partene var «norsk statsborger» eller «fast bosatt her i riket» på vigselstidspunktet. Når en part regnes for å være «norsk statsborger» eller «fast bosatt her i riket» er omtalt i forarbeider til ekteskapsloven, som departementet i hovedsak slutter seg til.²¹

Hovedformålet med regelen er å unngå at personer som har tilknytning til Norge, omgår forbudet mot søskenbarnekteskap mv. ved å reise utenlands og inngå ekteskapet der.²² Med tilknytning menes at man har norsk statsborgerskap eller er fast bosatt i Norge. Uten en slik regel vil et nasjonalt forbud mot søskenbarnekteskap mv. uthules. et. En bestemmelse om at ekteskap inngått med søskenbarn mv. i utlandet i tilknytningstilfellene ikke skal anerkjennes, vil videre gi et signal om at slike ekteskap i utgangspunktet ikke anses akseptabelt i Norge. Departementet foreslår imidlertid at det skal være adgang til å gjøre unntak fra dette utgangspunktet, og at det er statsforvalteren som skal ta stilling til om ekteskapet likevel kan anerkjennes. Statsforvalteren har i dag myndighet til å anerkjenne visse typer ekteskap som er inngått etter utenlandsk rett og hvor partene hadde tilknytning til Norge på vigselstidspunktet, som i utgangspunktet ikke skal anerkjennes i Norge, se ekteskapsloven § 18 b andre ledd.

Departementet mener at det krever en særskilt begrunnelse å vedta bestemmelser som medfører at et ekteskap gyldig inngått i utlandet ikke skal tilkjennes de rettsvirkninger det ellers ville ha. Ekteskap som anses gyldig i en stat, men ikke i en annen, er i utgangspunktet uheldig. Virkningene av ikke å anerkjenne et ekteskap kan ha konsekvenser for partene, bl.a. knyttet til pensjons- og arverettigheter. Manglende anerkjennelse vil også kunne få konsekvenser for muligheten til familieinnvandring på grunnlag av ekteskapet.

Det kan reises spørsmål ved om en slik regel vil stride mot Grunnloven § 102, Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 (respekt for familielivet), sett i lys av artikkel 14 (forbudet mot diskriminering). Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 gir alle en rett til respekt for privatlivet og familielivet sitt. Ifølge Høyesterett har bestemmelsene et sammenfallende innhold, og Grunnloven skal tolkes i lys av EMK, se

²¹ Ot.prp. nr. 100 (2005–2006), særlig punkt 6.4.3.6.

²² Formålet om å motvirke omgåelse ble også trukket frem i forarbeidene til endringen i ekteskapsloven § 18 a andre ledd (Ot.prp. nr. 100 (2005–2006)).

blant annet Rt-2015-93 avsnitt 57. Det følger av praksis fra Høyesterett at det kan gjøres inngrep i retten til familieliv dersom begrensningen har hjemmel i lov, forfølger et legitimt formål og er nødvendig i et demokratisk samfunn. Se HR-2017-2015-A avsnitt 46.

En lignende vurdering skal gjøres etter EMK artikkel 8 nr. 2. En nektelse av å anerkjenne et allerede inngått ekteskap, vil utgjøre et inngrep i retten til familieliv. Inngrep er tillatt dersom det er i «samsvar med loven». Videre må inngrepet være «nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter». Kravet til nødvendighet innebærer at inngrepet må være forholdsmessig og at individets interesser skal avveies mot samfunnets.

Departementet legger til grunn at en regel om at ekteskap inngått mellom søskenbarn mv. etter utenlandsk rett, der minst en av partene hadde en tilknytning til Norge på vigselstidspunktet (norsk statsborger eller fast bosatt), ikke skal anerkjennes, ikke vil stride mot Grunnloven eller EMK. Departementet vurderer at regelen har et legitimt formål, idet hensynet bak regelen er å forhindre at personer omgår ekteskapslovens forbud ved å gifte seg i utlandet. Uten en slik regel risikerer man at et nasjonalt forbud mot søskenbarnekteskap mv., som er begrunnet i formålet om å beskytte barn mot helseskader, blir uthulet. Departementet viser videre til at regelen kun er foreslått å få anvendelse hvor en eller begge parter har tilknytning til Norge, og partene forutsettes dermed å være kjent med forbudet. Dette tilsier at partene i utgangspunktet neppe kan sies å ha en berettiget forventning om å få rettsvirkningene som følger av ekteskapet, og hensynet til innrettelse veier dermed ikke så tungt i disse sakene. At det også vil være en mulighet for etterfølgende anerkjennelse der det foreligger sterke grunner, tilsier samlet sett at regelen er forholdsmessig. Departementet mener følgelig at inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn.²³

Departementet foreslår at regelen inntas i ekteskapsloven § 18 b første ledd, i ny bokstav d. Bokstavene a–c regulerer i dag henholdsvis stedfortrederekteskap, mindreårigeekteskap og bigamieekteskap.

Departementet foreslår ingen endringer i reglene for søskenbarnpar mv. som ikke hadde tilknytning til Norge på vigselstidspunktet. Slike ekteskap skal dermed vurderes etter hovedregelen i ekteskapsloven § 18 a første ledd. Vi viser til at ordlyden i anmodningsvedtaket ikke sier noe om anerkjennelse. Når det likevel er foreslått en regulering av anerkjennelse i tilknytningstilfellene, er dette for å unngå en omgåelse av forbudet.

²³ Se også Ot.prp. nr. 100 (2005–2006) punkt 6.4.

6.3 Unntak

Departementet foreslår at det skal være adgang til å gjøre unntak fra hovedregelen om at søskenbarneekteskap mv. inngått etter utenlandsk rett, hvor minst en av partene hadde tilknytning til Norge på vigselstidspunktet, ikke skal anerkjennes. Etter departementets vurdering vil en absolutt regel om at slike ekteskap ikke skal anerkjennes kunne slå uheldig ut i enkelte tilfeller. Departementet mener også at våre menneskerettslige- og EØS-rettslige forpliktelser tilsier at det bør være en unntaksmulighet.

Departementet foreslår at det skal være adgang til å anerkjenne ekteskapet dersom «sterke grunner taler for det», jf. dagens ordlyd i ekteskapsloven § 18 b andre ledd. Bestemmelsen regulerer i dag adgangen til å anerkjenne bigamieekteskap, stedfortrederektenskap og ekteskap inngått med mindreårig, når minst en av partene hadde tilknytning til Norge på vigselstidspunktet. Etter ordlyden er unntaket ment å være snevert. Departementet mener at det må foretas en helhetsvurdering av om sterke grunner taler for at ekteskapet skal anerkjennes, slik som også ble fremhevet i forarbeidende til bestemmelsen.²⁴

Som ellers etter § 18 b andre ledd, jf. bokstav a-c, kan det ved vurderingen av om det skal gjøres unntak, være av betydning om en av partene har betydelig sterkere tilknytning til vigselslandet enn til Norge. Departementet ber om høringsinstansenes innspill til eksempler på tilfeller hvor det kan være aktuelt å gjøre unntak.

Ettersom departementet ikke foreslår et absolutt forbud mot søskenbarneekteskap, vurderer vi videre at det skal være mulig å anerkjenne ekteskapet dersom vilkårene for å gjøre dispensasjon etter foreslåtte § 3 første ledd andre punktum er oppfylt. Dersom opplysningene i saken tilsier at det er nærliggende at statsforvalteren etter denne bestemmelsen ville ha gitt dispensasjon, mener departementet at det bør være adgang til å anerkjenne ekteskapet. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt i tilfeller hvor det er overveiende sannsynlig at paret ikke kan få barn, eller fordi det vil kunne slå særlig urimelig å ikke anerkjenne.

Det er ikke adgang til å anerkjenne ekteskapet dersom det er inngått ved tvang, eller dersom det foreligger tvang på anerkjennelsestidspunktet.

Etter § 18 b andre ledd er det statsforvalteren som skal behandle begjæringer om anerkjennelse av ekteskap inngått etter utenlandsk rett, og departementet foreslår at statsforvalteren også gis i oppgave å behandle begjæringer om anerkjennelse av søskenbarneekteskap inngått etter utenlandsk rett. Departementet foreslår videre at forskrift om behandling av begjæringer om anerkjennelse etter ekteskapsloven § 18 b og § 18 c av ekteskap inngått etter utenlandsk rett, skal anvendes i disse sakene.²⁵

²⁴ Prop. 135 L (2020–2021).

²⁵ Barne- og familiedepartementet sendte forslag til forskrift på høring 2. juni i år.

6.4 Forholdet til EØS-retten

I utgangspunktet faller ekteskapslovgivning utenfor EØS-avtalens virkeområde. Likevel må Norge – som EØS-stat – ta hensyn til EØS-retten ved utøvelsen av sin suverenitet. Her snakker man særlig om EØS-avtalens regler om fri bevegelighet, som er en av de grunnleggende frihetene i EØS-avtalen. EØS-rettslige spørsmål vil kunne oppstå når en norsk statsborger gifter seg med tredjelandsborger i et annet EU/EØS-land. Videre kan spørsmål dukke opp når det er inngått et ekteskap utenfor EØS-området mellom en tredjelandsborger og en EØS-borger.

Retten til fri bevegelighet er bl.a. stadfestet i EØS-avtalen artikkel 28 og arbeidstakeres rett til fri bevegelighet. Retten til fri bevegelighet reguleres også av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/38/EF av 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers rett til å bevege seg og oppholde seg fritt på medlemsstatenes territorium («fri-bevegelighetsdirektivet»). Direktivet er innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett.

EØS-borgere har i henhold til direktivet rett til å oppholde seg i en annen EØS-stat i inntil tre måneder. EØS-borgerens familiemedlemmer som ikke er statsborger i en EØS-stat (tredjelandsborgere) har samme rett, forutsatt at visse vilkår er oppfylt. Direktivets artikkel 7 regulerer EØS-borgerens adgang til å oppholde seg i en annen EØS-stat i mer enn tre måneder. Denne oppholdsretten gjelder tilsvarende for EØS-borgerens familiemedlemmer som er tredjelandsborgere, når de kommer sammen med eller slutter seg til EØS-borgeren. Familiemedlemmer inkluderer blant annet ektefeller, jf. direktivets artikkel 2 nr. 2 a).

Det følger av EØS-avtalen artikkel 28 at «fri bevegelighet for arbeidstakere skal gjennomføres [...]». En EØS-borger som utøver retten til fri bevegelighet, må dermed ikke hindres i å utøve denne retten. Et tiltak som utgjør en restriksjon, er i utgangspunktet i strid med EØS-avtalen. Restriksjoner er typisk lovbestemmelser som innebærer et forbud, påbud eller krav som må oppfylles, og som gjør at retten til fri bevegelighet blir innskrenket. På området for fri bevegelighet for arbeidstakere vil et sentralt spørsmål være om et tiltak kan hindre eller gjøre utøvelsen av friheten mindre attraktiv. Departementet vurderer at det å ikke få sitt ekteskap anerkjent, kan være en restriksjon som får betydning for EØS-borgernes rettigheter i Norge, slik at dette kan forhindre eller gjøre det mindre attraktivt å ta arbeid her. Det kan dermed være en restriksjon i retten til fri bevegelighet å ikke få sitt ekteskap anerkjent.

En restriksjon i retten til fri bevegelighet i EØS kan likevel være lovlig dersom den kan rettferdiggjøres. Det er et vilkår at tiltaket er begrunnet av et legitimt hensyn. Etter EØS-avtalen artikkel 28 nr. 3, fremgår det at hensynet til den offentlige orden, sikkerhet og folkehelsen, er legitime formål for å begrense retten til fri bevegelighet av personer. Forslaget om forbud mot søskenbarnektenskap mv., og videre regelen om at slike ekteskap ikke skal anerkjennes, er begrunnet i å redusere helserisiko for barn. Forbudet er begrunnet ut fra folkehelse, altså er det etter EØS-retten å anse som et legitimt hensyn.

Etter EØS-retten er det også et krav om at tiltaket må være forholdsmessig. Dette følger av fast praksis fra EU-domstolen og EFTA-domstolen i relasjon til reglene om fri bevegelighet i Traktaten om den europeiske unions virkemåte og EØS-avtalens hoveddel. At tiltaket må være forholdsmessig, innebærer at det må være egnet til å oppnå formålet. Det må også forfølge formålet på en «konsistent og systematisk måte», jf. bl.a. E-8/17 *Kristoffersen* avsnitt 118. Tiltaket må også være nødvendig for å oppnå formålet. Med andre ord kan det ikke være andre tilgjengelige tiltak som både er mindre inngripende og minst like effektive som middel til å oppnå målsettingen.

Departementet mener at en regel om at ekteskap inngått mellom søskenbarn mv. etter utenlandsk rett, der minst en av partene hadde en tilknytning til Norge på vigselstidspunktet, ikke skal anerkjennes, vil være egnet til å redusere helseskader hos barn. Departementet antar at en regel om at slike ekteskap ikke skal anerkjennes vil kunne ha en effekt på omfanget av barn født av søskenbarn mv., og forhindre at barn blir født med helseskader. Departementet vurderer videre at forslaget ikke går lenger enn nødvendig, og viser til drøftelsen under punkt 5.2.2 hvor det fremkommer at informasjonstiltak ikke anses som et like effektivt virkemiddel for å oppnå målsettingen om å redusere helseskader for barn. Vi har vektlagt at reglene ikke er absolutte og at det foreslås unntak som sikrer at enkeltpersoner likevel kan få sitt ekteskap anerkjent. Videre viser vi til at bestemmelsen om anerkjennelse kun gjelder for ekteskap som inngås etter at bestemmelsen trer i kraft.

Statsforvalteren må foreta en helhetsvurdering av omstendighetene i den enkelte sak, for å vurdere om sterke grunner taler for at ekteskapet likevel bør anerkjennes.

Departementet ser at det kan være vanskelig på forhånd å vurdere i hvilke situasjoner personer etter EØS-retten må få sitt ekteskap anerkjent. Dette vurderes særlig å være utfordrende fordi det kun er et fåtall andre EØS-land har et forbud mot søskenbarnektenskap. Departementet legger til grunn at anerkjennelsesmyndigheten her må gjøre konkrete vurderinger, basert på de aktuelle rettskildene.

Vi ønsker høringsinstansenes erfaringer og synspunkter på disse spørsmålene.

7 Ikraftsetting og overgangsbestemmelser

Departementet legger til grunn at lovendringen skal gjelde for ekteskap som inngås etter at loven trer i kraft. Også for ekteskap som inngås i utlandet av personer med tilknytning til Norge, skal loven gjelde fremover i tid fra ikraftsettelsestidspunktet.

Prøving av ekteskapsvilkårene vil vanligvis skje i en tidsperiode på inntil fire måneder før ekteskapet inngås. Dersom prøvingen av om brudefolkene er søskenbarn mv. skal iverksettes fra tidspunktet for lovendringen, vil det i praksis være mulig å inngå ekteskap med et søskenbarn mv. inntil fire måneder etter lovendringens ikrafttredelse. Det foreslås derfor en overgangsbestemmelse som gir personer som har fått attest om at ekteskapsvilkårene er prøvet før lovendringen trer i kraft, rett til å inngå ekteskap med søskenbarn mv. inntil attestens er utløpt.

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Spørsmålet om partene er beslektet i prøvingen av ekteskapsvilkårene, vil måtte utvides til også å omfatte søskenbarn mv. Departementet legger til grunn at prøvingen nå hovedsakelig gjennomføres digitalt og at lovendringen kan implementeres ved endring i Skatteetatens digitale systemer. Departementet legger til grunn at dette ikke vil ha nevneverdige kostnader.

Det foreslås også en snever unntaksadgang, slik at det gis adgang til å søke statsforvalteren om tillatelse til å inngå ekteskap.

Det foreligger allerede i dag et system for å søke om tillatelse hvor det tidligere har bestått et adopsjonsforhold, jf. ekteskapsloven § 3 andre ledd andre punktum. Det er statsforvalteren som kan gi samtykke til ekteskap mellom adoptivbarnet og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning. Et eventuelt avslag kan påklages til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Departementet legger til grunn at det er behandlet få søknader etter denne bestemmelsen de seneste årene. Klageadgangen etter ekteskapsloven § 3 foreslås å utvides til også å omfatte søknader i søskenbarntilfellene mv.

Tilsvarende finnes det i dag allerede et system for behandling av begjæringer om anerkjennelse av ekteskap, jf. ekteskapsloven § 18 b.²⁶ Det er også her statsforvalteren som skal behandle begjæringer om anerkjennelse, og vedtakene kan påklages til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Departementet legger til grunn at ut fra dagens omfang av søskenbarnektenskap, se punkt 2.3.1, vil tilfellene hvor det vil være aktuelt å søke om unntak være helt marginale, og at dagens ordninger for behandling av lignende tilfeller, kan benyttes. Dette innebærer at det ikke er behov for å innføre nye ordninger for behandling av søknader. Departementet antar derfor at endringen ikke vil få økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning, og vil kunne dekkes innenfor dagens budsjettammer.

Formålet med lovendringen er å forebygge helseskader hos barn. Gitt at antall søskenbarnektenskap går ned, må det legges til grunn at dette vil bety noe innsparing for helsevesenet som i dag har utgifter forbundet med slike helseskader.

²⁶ Se også ekteskapsloven § 18 c om tilknytningstilfeller.

9 Spesialmerknader

Til § 3

Første ledd nytt andre punktum endrer personkretsen som har forbud mot å inngå ekteskap slik at søskenbarn omfattes. Forbudet som gjelder søskenbarn, omfatter også barn av halvsøsken. Biologiske slektskap mellom henholdsvis en tante eller onkel og en nevø eller niese er et nærere slektskap enn søskenbarn, og omfattes også av forbudet. Første ledd nytt tredje punktum omhandler tilfeller hvor statsforvalteren likevel kan gi samtykke til ekteskapsinngåelse. Samtykke kan gis dersom «sterke grunner» taler for det. Dersom det foreligger omstendigheter i saken som tilsier at formålet om å redusere risiko for helseskader hos barn ikke slår til, vil det etter en konkret vurdering kunne være grunnlag for å gjøre unntak. Vilkåret «sterke grunner» kan for eksempel være oppfylt der et forbud vil slå særlig urimelig ut. Det må gjøres en helhetlig vurdering av saken. Dersom det eksempelvis er overveiende sannsynlig at partene ikke kan få barn, kan dette være et moment i en helhetsvurdering av om vilkåret om «sterke grunner» er oppfylt. Der barn er involvert, må hensynet til barnets beste vurderes. At partene uttrykker at de ikke ønsker seg barn, skal ikke være tilstrekkelig for at dispensasjon skal innvilges.

Dersom partene krever dispensasjon fra den foreslåtte hovedregelen om forbud mot søskenbarnekteskap mv., vil man uansett ikke få ustedt en prøvingsattest dersom folkeregistermyndigheten mener at ekteskapet ikke inngås av egen fri vilje, jf. ekteskapsloven § 7 bokstav l. Departementet legger videre til grunn at statsforvalteren ikke kan gi dispensasjon fra forbudet mot søskenbarnekteskap mv. dersom det er sannsynlig at et slikt ekteskap ikke er frivillig. Det vises til ekteskapsloven § 1 b om at frivillighet er et vilkår for ekteskapsinngåelse.

Til § 7 bokstav d

Bestemmelsen endres slik at personkretsen utvides til også å omfatte søskenbarn og tante eller onkel og nevø eller niese som er beslektet.

Til § 18 b

Første ledd endres slik at personkretsen som ikke får ekteskapet anerkjent i Norge når man var norsk statsborger eller fast bosatt på vigselstidspunktet, utvides til også å omfatte ekteskap mellom søskenbarn og tante eller onkel og nevø eller niese som er beslektet.

En utvidelse av § 18 b første ledd innebærer at også unntaket i § 18 b andre ledd kommer til anvendelse. Bestemmelsen regulerer statsforvalterens adgang til å anerkjenne ekteskapet dersom sterke grunner taler for det. Unntaket «sterke grunner» skal praktiseres strengt, og det må foretas en samlet vurdering av momentene i saken. Momenter som kan tas i betraktning er blant annet om en part har betydelig sterkere tilknytning til vigselslandet enn til Norge, forutsatt at parten ikke har hatt omgåelseshensikt. Videre bør ekteskapet anerkjennes dersom faktum er slik at det ville blitt gitt en dispensasjon etter ekteskapsloven § 3 første ledd tredje punktum. Se merknaden til denne bestemmelsen.

10 Lovutkast

I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap skal følgende bestemmelser lyde:

I

§ 3 første ledd

Ekteskap kan ikke inngås mellom slektninger i rett opp- eller nedstigende linje eller mellom søsken. *Ekteskap kan heller ikke inngås mellom søskenbarn eller mellom tante eller onkel og nevø eller niese, som er beslektet. Statsforvalteren kan gi samtykke til ekteskap etter andre punktum dersom sterke grunner taler for det. [Ev. forskriftsbestemmelse.]*

§ 7 bokstav d

d. Brudefolkene skal begge erklære skriftlig på ære og samvittighet at de ikke er så nær beslektet som nevnt i § 3. Ved ekteskap mellom *personer nevnt i § 3 første ledd andre punktum eller mellom* adoptivbarn og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning skal brudefolkene i tilfelle legge fram tillatelse av statsforvalteren som nevnt i § 3 første ledd tredje punktum og andre ledd andre punktum.

§ 18 b første ledd

Et ekteskap som er gyldig inngått etter utenlandsk rett, anerkjennes ikke her i riket dersom minst en av partene var norsk statsborger eller fast bosatt her i riket på vigselstidspunktet, og

- a) ekteskapet ble inngått uten at begge parter var til stede under vigselen,
- b) en av partene var under 18 år,
- c) en av partene allerede var gift, *eller*
- d) *partene er søskenbarn eller tante eller onkel og nevø eller niese, som er beslektet.*

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Personer som før [xx] har fått attest om at ekteskapsvilkårene er prøvet, jf. ekteskapsloven § 10, har rett til å inngå ekteskap som nevnt i § 3 første ledd andre punktum, inntil attestens gyldighetstid er utløpt, jf. ekteskapsloven § 10 første ledd andre punktum.
3. Ny bokstav d i ekteskapsloven § 18 b første ledd gjelder for ekteskap som inngås etter at bestemmelsen trer i kraft.